

LICHAMELIJKE OPVOEDING

KONINKLIJKE VERENIGING VAN LERAREN LICHAMELIJKE OPVOEDING

Topic: Bewegen en sport in het mbo: 'state of the art'

Jaargang 94

Verkort jaarverslag

31 maart 2006

Nieuwsbulletin voortgezet onderwijs

Vakdossier L02

4

KVLO

Het hoofdbestuur van de KVLO zoekt:

BEHEERDER WEBSITE KVLO (WWW.KVLO.NL) (V/M), 0.4 FTE

De websitebeheerder is verantwoordelijk voor de website en onderhoudt de interne en externe contacten met betrekking tot de website. De huidige website zal vervangen worden door een professioneel gemaakte site op basis van een 'Content Management Systeem'.

Het gaat om een vaste functie. Voorkeur gaat uit naar een vrijstelling via de eigen school

Uw profiel:

U bent afgestudeerd leraar lichamelijke opvoeding en hebt enige jaren ervaring in PO, VO of Bve. Om het werk goed te kunnen doen is inhoudelijke kennis van zowel ontwikkelingen binnen het vak als ontwikkelingen binnen de KVLO noodzakelijk. U hebt aantoonbare affiniteit met IT- en websitezaken, PR en communicatie. En u beheerst de Nederlandse taal voortreffelijk.

Voor inhoudelijke informatie over deze functie kunt u terecht bij de huidige webmaster dhr. A. Gutker de Geus, [e] webmaster@kvlo.nl, [t] 023 539 3364.

*Algemene inlichtingen zijn te verkrijgen bij mw. drs. B. Zandstra.
Geïnteresseerden worden uitgenodigd voor 14 april een brief met CV te sturen aan:
Secretaris KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist. Tel.: 030 692 0847.*

KVLO

Het hoofdbestuur van de KVLO zoekt:

VIJF REGIOCOÖRDINATOREN VOOR HET PROJECT 'REGIONALE POSITIONERING' (V/M), 0.3 FTE ELK

Het doel van het project 'Regionale positionering' is om samen met de besturen van de afdelingen van de KVLO te zoeken naar mogelijkheden om de strategische positie van afdelingen en andere netwerken van leden in de lokale setting te versterken. Binnen het project is de regiocoördinator de verbindingsschakel die een koppeling weet te maken met de algemene kennis en ervaring aanwezig op het centrale niveau en de specifieke kennis en ervaring van de lokale context. Het project heeft een looptijd van tweeënhalf jaarjaar. Het projectplan voorziet in de aanstelling van vijf regiocoördinatoren die samen met een projectleider het projectteam zullen vormen. Elk regiocoördinator zal vooral werkzaam zijn in de eigen regio.

Er wordt uitgegaan van de volgende regio's:

- Regio a: de Noorder, Friesland, Drenthe, 't Suydenvelt
- Regio b: de IJsselstreek, Twente, de Graafschap, NW-Veluwe, Gelre, Amersfoort
- Regio c: Noord-Holland, Haarlem, IJmond, AGOV, Utrecht
- Regio d: 's-Gravenhage, Zoetermeer, Delft, Leiden, Rotterdam, Dordrecht
- Regio e: West-Brabant, Oost-Brabant, Rijk van Nijmegen, Limburg, Zeeland

Uw profiel:

Wij zoeken enthousiaste en ondernemende collega's die mee willen bouwen aan de vereniging en de leden in de regio kunnen en willen ondersteunen bij het realiseren van onderwijskundige en vakmatige vernieuwing (bijvoorbeeld in het kader van de Alliantie). U bent bereid om flexibel om te gaan met werktijden. U heeft een afgeronde opleiding tot leraar lichamelijke opvoeding en heeft enige jaren ervaring in PO, VO of Bve.

Het gaat om een tijdelijke aanstelling. De voorkeur gaat uit naar een vrijstelling via de eigen school.

*Inlichtingen zijn te verkrijgen bij dhr. G. van Driel.
Geïnteresseerden worden uitgenodigd vóór 20 april een brief met CV te sturen aan:
Secretaris KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist. Tel.: 030 692 0847*

INHOUD

TOPIC BEWEGEN EN SPORT IN HET MBO: 'STATE OF THE ART'

Bezuinigingen hebben ertoe geleid dat ons vak in het hbo en het mbo niet alom vertegenwoordigd is. Gelukkig wordt er van alles aan gedaan om bewegen en sport, in ieder geval in het mbo weer een volwaardige plaats te geven. Medeverantwoordelijk daarvoor is het platform 'Bewegen en sport in de Bve'. Docentenopleidingen willen meer aandacht gaan besteden aan werken in het Bve-veld en ook de Alliantie tussen OCW en NOC*NSF kan voor een positieve drive zorgen. De stand van zaken.

STUDIEDAG BEWEGEN EN SPORT IN Bve / Bert Boetes / 6

OPENINGSSPEECH 'STATE OF THE ART' / Bert Boetes / 8

NIEUWS UIT HET MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS / Bert Boetes / 10

25

PRAKTIJK

22

Werpen binnen de atletiek (1)
Biek Leissner

24

Gespannen (2)
Tjalling van den Berg

28

Vragen over praktijk binnen de Bve
Maarten Massink

De artikelen zijn te downloaden op
www.gymleraren.nl

29

HET MAKEN VAN 'GOED' WERKENDE EN LERENDE TEAMS (2)

Samenwerkend leren is ideaal. Nadat in het eerste artikel onder andere is bepaald wat we onder een lerend team verstaan, gaat het er nu om hoe we lerende teams kunnen creëren. In de opleiding wordt gekeken naar de teams binnen het LIO-traject.

Edwin Timmers, Guus Zengerink en Dinant Roode

38

VAKDOSSIER LO2 NIEUWE STIJL

De SLO geeft in het kader van het project 'Herziening examenprogramma's' al jaren vakdossiers uit waarin de stand van zaken wordt vermeld. Nu is de herziening afgerond, maar gaat het vakdossier toch verder in een 'ander jasje'.

Eric Swinkels en Berend Brouwer

42

HOEZO SPORTMINDED?

Er wordt de laatste tijd flink wat gepubliceerd over LO2. Het zijn dan vooral beleidsmatige bijdragen. Nu het verhaal van iemand die op een school werkt waar LO2 deel uitmaakt van het curriculum. Een blij verhaal.

Yvette van Herwijnen en Alien Zonnenberg

JE CARRIÈRE HEEFT OOK BEWEGING NODIG.

VERKORTE OPLEIDING FYSIOTHERAPIE

Heb je al een basis in het vakgebied van de bewegende mens? Bij Hogeschool Utrecht heb je de mogelijkheid om de opleiding Fysiotherapie in verkorte vorm te volgen. Een groot deel van het compacte studieprogramma wordt gegeven in de avonduren, dus je kunt de opleiding combineren met een (beperkte) werkkring.

Wil je weten of dit een opleiding voor jou is? Kom dan naar de informatie-avond op:

maandag 10 april 2006, aanvang 19.30 uur.

Locatie: Bolognalaan 101, 3584 CJ Utrecht.

Bel voor meer informatie en de specifieke toelatingseisen (030) 236 80 40 of kijk op www.hu.nl

REDEN GENOEG

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

De nieuwste generatie zaalscheidingen

Trenomat Acoustic®

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in **alle** zaal delen door **nieuw** akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

De Graaf en van Stijn B.V.
Postbus 32
2420 AA Nieuwkoop
Tel: (0172) 57 97 20
Fax: (0172) 57 26 70
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

JEKA
www.jeka.be

Zomerkampen voor jeugdgroepen
Openluchtclassen en Laagseizoenreizen
Culturele Trips • Family Formule

JEKA VZW - SOCIAAL TOERISME OVER DE GRENZEN HEEN
LIC. A1205
AMBIORIXSQUARE 32 BUS 28, B-BRUSSEL
TEL: +32.2.230.84.55 - FAX: +32.2.230.42.42 - INFO@JEKA.BE

ZWERFSPORT OUTDOOR

Nieuw & voordelig!

Naast compleet georganiseerde werkweken nu ook **"Doe het zelf" werkweken.**
Materiaalverhuur op onze 5 locaties in België (Coo/Hotton), Duitsland, Nederland en Frankrijk. Het grootste aanbod van outdoor & cultuur locaties.

www.zwerfsport.nl, info@zwerfsport.nl,
Tel 023-562 8370

www.entre-prises.nl

Grootste leverancier van klimwanden en klimgrepen wereldwijd

***
Speciaal assortiment voor scholen

ENTRE PRISES
Climbing Walls

Alliantie krijgt steeds meer vorm

EERSTE PAGINA

DOOR GERT VAN DRIEL

Op 7 juni 2005 is de alliantie 'School en sport samen sterker' getekend door de ministeries van OCW en VWS en de sportkoepel NOC*NSF. Met de Alliantie willen de genoemde partijen school en georganiseerde sport meer bij elkaar betrekken, met voor alle jongeren het uiteindelijke doel een basis te leggen voor een levenlang sporten en bewegen.

Deze algemene doelstelling wordt nader geconcretiseerd in het streven dat in het jaar 2010 op alle scholen door alle leerlingen dagelijks een uur aan sport en bewegen kan worden gedaan zowel binnen als buiten de schooluren.

Uiteindelijk moet deze samenwerking erin resulteren dat binnen vier jaar meer jongeren dagelijks ook daadwerkelijk een uur besteden aan bewegen en sport. Vertaald naar de verschillende schooltypen waarop de Alliantie van toepassing is, levert dat het volgende beeld op:

- 90 % van in totaal 7500 PO-scholen = 6700 sportgeoriënteerde scholen
- 90 % van in totaal 667 VO-scholen = 600 sportgeoriënteerde scholen
- 90 % van in totaal 59 Bve-scholen = 53 sportgeoriënteerde scholen.

Voor de operationele leiding van de Alliantie is speciaal een programmadirecteur aangesteld, Jos Kusters. Kusters was hiervoor vijf jaar directeur van de Zwembond, maar hij is ook een goede bekende in de wereld van de lichamelijke opvoeding. Zo was hij jarenlang medewerker aan de Fontys Sporthogeschool. Vanaf deze plek wensen wij Jos en zijn medewerkers veel sterkte en succes met deze niet gemakkelijke taak.

De doelen van de Alliantie zijn ambitieus. Er moet immers nog al wat gebeuren voordat op vrijwel alle scholen een meer bewegingsvriendelijk klimaat gerealiseerd kan worden. Stelt u zich maar eens voor wat er nog gedaan moet worden om in uw eigen werksituatie, in basisonderwijs, voortgezet onderwijs of Bve, naast de beweegmomenten die er nu zijn voor de leerlingen op alle andere dagen een aantrekkelijk beweegaanbod binnen bereik te brengen. Dit aanbod kan door de school worden georganiseerd, maar kan ook heel goed in samenwerking met partners van buiten de school worden aangeboden.

Wij onderschrijven de doelstellingen van de Alliantie van harte. De voorgestelde weg sluit ook aan bij recente ontwikkelingen in het onderwijs in het algemeen en binnen de lichamelijke opvoeding in het bijzonder. Denk daarbij aan de ontwikkelingen rond sportoriëntatie en -keuze in zowel basisonderwijs, aan de ontwikkeling van het programma sport, dienstverlening en veiligheid (SDV) in het vmbo, de ontwikkeling van scholen met sportklassen en van examenprogramma's in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Via de certificering en verkiezing van sportieve scholen zijn voorbeelden van hoe het kan voorradig. In het algemeen gaat het om het openbreken van traditionele lesvormen en in de richting van een meer open en maatschappelijk betrokken lichamelijke opvoeding.

Nu al is duidelijk dat de Alliantie zeker ook kan bijdragen aan het weer terugbrengen van bewegen en sport in het programma van alle leerlingen in de Bve. En alleen dat zou al een grote winst betekenen.

De KVLO is gevraagd om in het kader van het werkplan van de Alliantie verantwoordelijkheid te nemen voor het stimuleren van scholen om sportgeoriënteerde school te worden. Over hoe dat precies moet, is momenteel nog volop overleg.

COLOFON LICHAAMELIJKE OPVOEDING is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO)

Redactie: Hans Dijkhoff (hoofdredacteur) Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster) **Redactieraad:** Harry Stegeman (vz), Hilde Bax, Henk Breukelman, Marianne van Bussel-Schippers, Bert Boetes, Lars Borghouts, Danny van Dijk, Ernst Hart, Maarten Massink, Chris Mooij, Eric Pardon, Jorg Radstake. **Redactieadres:** KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist, e-mail: redactie@kvlo.nl **Abonnement Lichamelijke Opvoeding:** Jaarabonnement € 55,- (buitenland € 80,-) Losse nummers € 3,- (excl. verzendkosten) **Handelsadvertenties:** Bureau Van Vliet BV, Passage 13-21, Postbus 20, 2040 AA Zandvoort. fax: 023 5717680 e-mail: zandvoort@bureauvanvliet.com www.bureauvanvliet.com **Verschijningsdata 2006:** 20 jan., 10 feb., 10 maart, 31 maart, 28 april, 19 mei, 16 juni, 7 juli, 19 aug., 9 sep., 30 sept., 21 okt., 18 nov., 9 dec. **Druk:** Drukkerij Giethoorn Ten Brink, Postbus 41, 7940 AA Meppel. Tel.: 0522 855111. **Vormgeving:** FIZZ new media solutions, Stationsweg 44a, 7941 HC Meppel. Tel.: 0522 246162. **DTP:** Jan Ottens, Drukkerij Giethoorn Ten Brink. Aanbieding en plaatsing van teksten en foto's houdt tevens mogelijk gebruik op de KVLO-website in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Niet alle artikelen behoeven de (volledige) instemming van de redactie te hebben. Mededelingen vanwege de vereniging en artikelen, die het beleid van de vereniging raken, zijn voor verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur. **Dagelijks bestuur KVLO:** G. van Driel, voorzitter mw. drs. B. Zandstra, secretaris mw. M. G. van Bussel-Schippers, penningmeester e-mail: bestuur@kvlo.nl **De afdeling rechtspositie is dagelijks bereikbaar van 12.30 tot 16.30 uur** Bezoekadres: Zinzendorflaan 9, e-mail: irp@kvlo.nl **Ledenadministratie:** abonnementen en personeelsadvertenties: KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist. fax: 030 6912810 e-mail: ledenadm@kvlo.nl site: www.kvlo.nl Opzeggingen dienen aangetekend te geschieden vóór 1 december van het lopende jaar (kandidaatleden vóór 1 augustus). De opzeggingen worden door de KVLO bevestigd. Contributie KVLO: zie de website of neem contact op met onze ledenadministratie **Secretariaat Thomas Groepering:** Drs F. Huijboom, P. Potterstraat 26, 5143 GX Waalwijk, tel.: 0416 333022, e-mail: fred.huijboom@wxs.nl **ISSN-nummer: 0024-2810 Telefoon:** ledenadministratie 030 693 7676, algemeen 030 692 0847, Afdeling individuele rechtspositie 030 6937678

STUDIEDAG BEWEGEN EN SPORT IN

De Bve studiedag op 18 januari in Zwolle was zeer succesvol. De ruim 150 deelnemers waardeerden de presentaties en de workshops met ruim voldoende tot goed. Helaas viel Harry Stegeman als keynote speaker wegens familieomstandigheden uit, waardoor een theoretische inkadering van bewegen in Bve uitbleef.

Door: Bert Boetes

FOTO: ALIEN ZONNENBERG

Na het welkom van Henk van der Palen, die aangaf dat de Calo in haar opleiding meer aandacht aan Bve wil gaan besteden, nam Henk Gemser ons mee via zijn eigen ervaringen in het beroepsonderwijs naar het belang van bewegen in Beroepsopleidingen.

Jos Kusters, de directeur van de alliantie tussen NOC*NSF en OCW bracht ons op de hoogte van doelstellingen en de vooruitgang die inmiddels zijn gemaakt.

Duidelijk is in ieder geval dat Bve een prominente plek inneemt in de alliantiedoelstellingen.

Na de eerste ronde workshops en de lunch, was het de beurt aan staatssecretaris Rutte om de visie van OCW te belichten. Niet alleen in zijn presentatie, maar vooral ook via zijn bijdrage in het forum, liet hij blijken een warm supporter te zijn voor bewegen in Bve. Hij bleek ook niet geheel op de hoogte te zijn van hetgeen zich de laatste jaren heeft afgespeeld, maar beloofde ons om bewegen hoog op de agenda te zetten bij zijn overleg met de Bve Raad en COLO. Inzet: bewegen een structurele plek geven op de instellingen.

Inmiddels heeft hij deze belofte al ingelost in zijn gesprek met Margo Vliegthart, waarover elders in dit nummer is te lezen.

WORKSHOP AGRESSIEHANTERING

De workshops in het middagprogramma voldeden ook aan de hooggespannen verwachtingen van de deelnemers. Alien

Zonnenberg besteedde in een praktische workshop aandacht aan het thema omgaan met agressie. Als je analyseert welke competenties van leerlingen worden gevraagd in verschillende opleidingen dan blijkt dat in veel kwalificaties het omgaan met agressie een belangrijk item is. Zo kwamen competenties op dit terrein voor in opleidingen als luchtvaartdienstverlening, horeca, toerisme en recreatie (zwembadmedewerker), detailhandel, sociaal cultureel werk en sociaal pedagogisch werk. Naar aanleiding van de ervaringen in de workshop wordt overwogen een scholing voor docenten op te zetten om dit item in de lessen te kunnen aanbieden. Op verschillende ROC's is het al verwerkt in een aanbod rond zelfverdediging en weerbaarheid.

BEWEGEN BINNEN BEDRIJVEN

Twee workshops hadden betrekking op bewegen binnen bedrijven. Vanuit een groot bedrijf als ING gaf Ellen Meliesie informatie over de fitnessprogramma's, maar ook over reïntegratie en fysiotherapie. Ook over randvoorwaarden als bekostiging en het door het bedrijf zelf regelen van de activiteiten of uitbesteden kwamen uitgebreid aan de orde. Een andere invalshoek was de waarde van bewegen in het voorkomen van arbeidsgerelateerde fysieke problemen. Een goede gezondheid en voldoende bewegen dient de basis te zijn van een gezonde werknemer. Door als werkgever aandacht te geven aan dit soort aspecten kun je ziekteverzuim minimaliseren. Dat geldt overigens ook voor het tijdig signaleren van fysieke problemen en daar direct adequaat op reageren via bewegingsprogramma's. Hans Oosting en zijn collega Senay van het Centrum voor integrale Rugzorg tekenden voor deze workshop.

CALO INBRENG

De Calo, die tegenwoordig School of Human Movement and Sports heet, was goed vertegenwoordigd door het verzorgen van een drietal workshops. De methode 'Bewegen samen regelen' die vooral is ontwikkeld voor het basisonderwijs, biedt ook voldoende aanknopingspunten om er programma's voor het mbo op te baseren, leerden we van Jaap Kleinpaste. Jaap had hiertoe ook beelden gemaakt tijdens lessen binnen het mbo. Het lijkt interessant om deze mogelijkheden samen met docenten uit het mbo verder te verkennen en uit te bouwen.

FOTO: MARTIN MERKELBAG

En zelf oefenen

Claudia Tempels en Bruno Oldeboom stonden stil bij de effecten van reflectie op bewegingsactiviteiten. Daar waar het mbo de omslag maakt naar competentieren, is reflectie natuurlijk cruciaal voor het realiseren van leereffecten. Van tijd tot tijd stilstaan bij je eigen bedoelingen in de bewegingscontext en reflectie op je eigen gedrag, leert je veel over jezelf, maar ook over hoe anderen met bewegen bezig zijn. Het geeft je ook de kans te experimenteren met 'nieuw' gedrag en te voelen hoe dat uitpakt.

De derde workshop onder verantwoordelijkheid van de Calo was die van Kanjers in de sport door Bas Schutte. Hoewel het programma bedoeld is voor sportverenigingen en met name gericht is op jeugd in de basisschoolleeftijd, is het voor mbo-docenten aardig om er kennis van te nemen. Met name in opleidingen als SPW, SCW maar ook in V&V en onderwijs-assistent is een prima link te maken tussen werkveld en programma's voor bewegen.

DE ROC'S ZELF

Ton Markink van Landstede en Jeroen van Leeuwen van sport-service Zwolle schetsten de mogelijkheden van samenwerking tussen school en sport in de BOS-driehoek. Landstede-studenten worden ingezet voor allerlei projecten die in samenwerking met Sportservice worden georganiseerd en waarvan de sport-omgeving van het ROC optimaal kan profiteren. De activiteiten vormen een contextrijke leeromgeving voor de studenten die op deze wijze leren in de praktijk.

ROC Nijmegen (Bert Cleij en Maurice Vrolijk) presenteerden hun Sport op Maatprogramma, waarvoor veel belangstelling bestaat. Binnenkort volgt op ROC Nijmegen een themamiddag om inhoudelijk over het programma te discussiëren en samen met collega's van andere ROC's te zoeken naar verbeteringen, aanvullingen en organisatorische tips voor

mensen die ook een dergelijk programma zouden willen starten. Een andere *Good Practice* werd in de workshop van ROC Flevoland belicht. Percy Henry en Erwin Heldoorn vertelden over de manier waarop zij in hun ROC bewegen in de opleidingen verankeren en welke rol de opleiding Sport en bewegen daarbij als katalysator kan spelen.

CERTIFICERING EN COMPETENTIES

Oscar Erken (KVLO) vertelde in zijn workshop over de plannen voor een systeem van certificering van sportactieve ROC's. Een werkgroep waarin ook Bve Raad, NOC*NSF en het ministerie van OCW zijn vertegenwoordigd, gaat de plannen nader uitwerken in samenwerking met docenten van een aantal ROC's.

Een vaste workshop met veel belangstelling was weer de bijdrage van Berend Brouwer (SLO) in zijn uurtje over competentiegericht opleiden. Opvallend was dat de aanwezigen in de twee workshops qua achtergrond en verwachting sterk van elkaar verschilden. Kenmerk van competentieren is dat je uitgaat van hetgeen de lerenden meenemen. Dat deed Berend dus ook in zijn workshop, waardoor een ieder optimaal aan z'n trekken kon komen.

Steekwoorden om de studiedag te karakteriseren: informatief, ontmoeting, netwerken, gezellig, discussie met emotie en betrokkenheid (forum), zinvol, effectief.

Over de auteur

Bert Boetes werkt als senior Beleidsadviseur sport en onderwijs bij Landstede in Zwolle, is HB-lid van KVLO en is secretaris van het Platform bewegen en sport Bve.

CORRESPONDENTIE: boetes@planet.nl

OPENINGSSPEECH 'STATE OF THE

Tijdens de studiedag *Bewegen en sport op Bve-instellingen 'state of the art'* die op 18 januari in Zwolle werd gehouden, heeft Mark Rutte, de staatssecretaris van Onderwijs zich een fervent voorstander getoond van bewegen en sport in de onderwijsprogramma's in het mbo. Zowel in zijn speech als in het daarop volgende Forum liet hij blijken een pleitbezorger te willen zijn voor een structurele plaats van bewegen in de verschillende beroepsopleidingen. Hieronder de integrale toespraak tot de 175 deelnemers aan de studiedag.

Door: Bert Boetes

SPEECH VAN DE STAATSSECRETARIS

'Als ik zo de zaal in kijk, zie ik een vrij groot aantal 50-plussers zitten.

Nu weet ik natuurlijk niet hoe het met u is gesteld, maar gemiddeld schijnen u en uw mede-babyboomers wat bewegen betreft een 'lost generation' te zijn.

Dat is althans wat uit een onderzoek naar voren kwam en waar – u weet dat vast – de kranten een paar weken geleden vol van stonden: 'de huidige 50-plussers leven ongezond en bewegen te weinig'.

Zoals voor zoveel zaken geldt met name ook voor bewegen: jong geleerd, oud gedaan. Daarom is het ook zo belangrijk dat sportief bezig zijn en bewegen door jongeren, veel aandacht krijgen.

Het belang van bewegen staat wat mij betreft onomstotelijk vast:

- denk aan bijvoorbeeld de bestrijding van overgewicht
- maar ook aan het feit dat sporten goed is voor het verwerven van sociale competenties zoals: samenwerken, respect voor anderen en integratie
- verder leren jongeren door te sporten hoe ze doelen kunnen stellen en hoe ze tegenslag kunnen verwerken

Nu naar het middelbaar beroepsonderwijs.

Bve-instellingen willen toch graag vitale mensen afleveren voor de arbeidsmarkt? Dat kan dus niet zonder bewegen en sport!

Bovendien: met méér sport in het onderwijs kunnen we onze onderwijsdoelstellingen ook beter realiseren. Ik verwacht zelfs dat het ook kan bijdragen aan het terugdringen van het voortijdig schoolverlaten.

We herkennen natuurlijk het probleem dat jongeren in de 'Bve-leeftijd' andere dingen belangrijker vinden dan in hun vrije tijd gaan bewegen. Ook weten we dat op de meeste Bve-instellingen er weinig aandacht is voor bewegen en

sporten (er bestaat immers autonomie van de scholen). Ik vind dat dat echt anders moet!

SPORTNOTA EN ALLIANTIE 'SCHOOL & SPORT SAMEN STERK'

Gelukkig gebeurt er nu wel één en ander. Ik denk aan de Sportnota die het ministerie van VWS heeft uitgebracht en aan de alliantie is vorig jaar is gesloten tussen het ministerie van OCW (mede namens VWS) en NOC*NSF.

In zowel de Sportnota als de Alliantie wordt beleid voor de komende jaren uitgezet. Dat is een behoorlijk ambitieus beleid. Zo staat als ambitie aangegeven dat in 2010 op 90 procent van alle onderwijsinstellingen (primair onderwijs, voortgezet onderwijs en Bve) er voor elke deelnemer een dagelijks sportaanbod moet zijn (binnen of buiten de school).

Dit hoge ambitieniveau ondersteun ik van harte. Er wordt weliswaar op dit moment al op vele plaatsen vruchtbaar samengewerkt tussen sport en onderwijs, maar om de genoemde doelen te realiseren zijn extra inspanningen nodig. Het is belangrijk dat bewegen en sport weer onder de aandacht komt van de bestuurders van onze instellingen.

Mark Rutte

FOTO: ALIEN ZONNENBERG

FOTO: ALLEN ZONNEBERG

Studiedag Bve

Naast dit gegeven gaat het verder ook nog om zaken als:

- gezamenlijk gebruik van sportaccommodaties door sport en onderwijs
- afstemming van sportopleidingen via sportbonden en via het onderwijs
- het bieden van faciliteiten aan talenten en topsporters om onderwijs en sport te kunnen combineren
- meer gekwalificeerde stageplaatsen voor leerlingen van sportopleidingen
- een goede afstemming tussen vraag en aanbod.

NATIONAAL TEAM BEWEGEN EN SPORT IN HET MBO

In het ochtendprogramma heeft u al informatie gekregen over de inhoud van de Alliantie en zijn ook de activiteiten uit het implementatieplan genoemd.

Ik wil hier graag één activiteit eruit lichten. Er is een Nationaal team Bewegen en Sport in mbo geformeerd. Dit team bestaat uit Bekende Nederlanders (BN'ers) die met hun naam willen uitdragen dat zij vinden dat bewegen en sport een structureel onderdeel van beroepsopleidingen moeten vormen. In het team zien we onder meer de namen van Erica Terpstra, Herman Wijffels, Joop Alberda, Loek Hermans, Ard Schenk en Mart Smeets.

Met deze BN'ers roep ik de bestuurders van de Bve-instellingen op om de handschoen op te pakken en de schouders te zetten onder het realiseren van de ambities zoals die in de Alliantie zijn neergelegd. Zo kunnen we werken aan vitale werknemers en voorkomen dat over 30 jaar weer berichten in de krant staan over inactieve 50-plussers!

Mark Rutte nam vervolgens zitting in het Forum waarin naast de staatssecretaris ook Henk Gemser (bestuur NOC*NSF), Bernard Fransen (voorzitter CvB ROC Midden Nederland), Pia Devenijns (Bve Raad) en Thomas Wouters (bestuur van de leerlingenorganisatie JOB) hun steentje bijdroegen.

De heer Rutte heeft hierin toegezegd dat hij in zijn regelmatig overleg met Bve Raad en COLO (samenwerking van de Kenniscentra en verantwoordelijk voor de kwalificatiestructuur Bve) bewegen en sport in de opleidingsprogramma's zou agenderen als een belangrijk bespreekpunt.

Die toezegging is hij inmiddels nagekomen. Na het overleg met de Bve Raad hebben Margo Vliegthart (voorzitter Bve Raad) en hij uitgesproken dat bewegen en sport structureel onderdeel van de opleidingsprogramma's zouden moeten uitmaken. Onderzocht worden de volgende opties:

- 1 opnemen in het nieuw te schrijven brondocument 'Leeren burgerschapscompetenties'
- 2 via het ontwikkelen van een servicedocument dat de scholen kunnen gebruiken voor het opzetten van hun opleidingsprogramma's
- 3 via verankering in de wet waarin de zogenaamde 'zorgplicht' van scholen geregeld gaat worden.

Overleg met COLO vindt in april plaats.

CORRESPONDENTIE: boetes@planet.nl

NIEUWS UIT HET MIDDELBAAR BERO

Onlangs is er een bijeenkomst van het Platform bewegen en sport Bve gehouden op ROC-Zeeland in Goes.

We weten nu weer welke inspanningen onze Zeeuwse collega's zich getroosten om altijd de platformbijeenkomsten elders in het land te bezoeken. De reis naar Goes was echter alleszins de moeite waard.

Door: Bert Boetes

Na de reguliere Platformonderwerpen, waarbij vooral informatie werd gegeven over de stand van zaken bij de Alliantie en de gesprekken met de Bve Raad, presenteerde ROC Zeeland haar ambitieuze plannen om bewegen en sport weer een vaste plek te geven in alle beroepsopleidingen en ook nog eens in alle leerjaren!

Na de presentatie van de plannen, kregen we de kans om via een aantal workshops te beleven welke thema's in de onderwijsprogramma's rond bewegen aan de orde komen: gezondheid, samenwerking, weerbaarheid en fittesten. Van ROC Nijmegen kwam het initiatief om los van de Platformbijeenkomsten een inhoudelijke bijeenkomst te organiseren over de organisatie en inhoud van de lesprogramma's zoals bij hen 'Sport op maat'.

Bij de Platformbijeenkomsten is te weinig tijd voor een inhoudelijke gedachteswisseling. De ROC's die tijdens de bijeenkomst aangaven daarin geïnteresseerd te zijn, worden binnenkort door Nijmegen uitgenodigd.

Voor een verslag van de bijeenkomst: zie www.bewegenensportbve.nl (alleen toegankelijk voor leden van het platform die zich hebben laten registreren).

ALLIANTIE PLANNEN VOOR DE BVE-SECTOR

Met een officiële startbijeenkomst op 27 januari in Nieuwspoort Den Haag, zijn de eerste plannen voor het invullen van

Het platform 'Bewegen en sport in Bve' is een netwerk van docenten bewegen en sport in de Bve-sector en heeft als doel ervaringen uit te wisselen en acties te ondernemen met betrekking tot bewegen en sport in het Bve-veld. De agendacommissie onderneemt acties in de richting van de politiek en overlegt periodiek met de Bve Raad. Het platform wordt inhoudelijk en administratief ondersteund door de KVLO.

De bijeenkomsten staan in het teken van informatie-uitwisseling, bespreken van te ondernemen initiatieven, bespreken van lopende projecten, initiëren van nieuwe projecten en het bieden van de gelegenheid aan een ieder om nieuwe ontwikkelingen te melden. Het platform 'Bewegen en sport in Bve' komt vier maal per jaar bijeen. Tweemaal in het gebouw van de Bve Raad in De Bilt en twee maal op een ROC.

Informatie: www.bewegenensportbve.nl

de Alliantie 'School en Sport samen sterk' op de rails gezet. Het platform Bewegen en sport Bve was in het forum vertegenwoordigd door Bert Boetes, die verschillende voorbeelden schetste van *good practice* van samenwerking tussen onderwijs en sport op Bve-instellingen.

Het ministerie van OCW heeft inmiddels €100.000 beschikbaar gesteld aan het Platform voor activiteiten nog los van de gelden die in het kader van de alliantie voor Bve beschikbaar komen.

Voor dit geld wordt ingezet op drie activiteiten: opzetten van een systeem van benchmarking voor sportactieve Bve-instellingen, het herschrijven van het referentiedocument naar het format van een servicedocument en activiteiten gericht op de CvB's en directeuren van Bve-instellingen om het aantal scholen dat bewegen weer een structurele plaats geeft, te vergroten. In het kader van de Alliantie worden deze activiteiten nog verder uitgediept.

Met name op de derde activiteit gericht op het creëren van draagvlak binnen de instellingen worden verschillende activiteiten ontwikkeld.

De lijst van prominente Nederlanders die vinden dat bewegen structureel onderdeel dient uit te maken van beroepsopleidingen, blijft groeien (zie inzet op pagina 11).

Er wordt gemikt op een conferentie voor CvB-leden in september, waarbij ook prominenten aanwezig zijn.

Het Platform bewegen en sport zal ook betrokken zijn bij andere programmalijnen. Zo zijn we al uitgenodigd om deel te nemen in de programmalijn van NISB (stimuleren van niet-actieven) en voor de programmalijn gericht op topsport/talentontwikkeling.

Ook worden we betrokken bij de activiteiten van de KVLO op het gebied van certificering en de verkiezing van de sportiefste Bve-instelling van Nederland.

De achterban S&B wordt natuurlijk betrokken bij de programmalijn 'sportopleidingen'.

In maart wordt duidelijk welke activiteiten door de stuurgroep van de Alliantie zullen worden gefinancierd en hoe de organisatie eruit gaat zien.

PROJECT SPORTIEVE KANSEN

Een zestal ROC's en zes Betaald Voetbal Organisaties (BVO) hebben op verzoek van het Platform Beroepsonderwijs een

EPSONDERWIJS

BN'ers in het Nationaal Team Bewegen en Sport in mbo

Sector Sport

Erica Terpstra, (voorzitter NOC*NSF)
Joop Alberda (voorzitter NL coach)
Henk Gemser (lid bestuur NOC*NSF)
Ard Schenk (ex-topschaatser)
Fatima Moreira de Mello
(Hockey international)
Marleen Velthuis
(wereldkampioen zwemmen)
Jacco Eltingh (ex toptennisser, organisator)
Richard Krajicek (ex toptennisser, organisator)
Guus Hiddink (coach PSV en Australië)
Ab Krook (topsportcoördinator KNSB)
Foppe de Haan (bondscoach KNVB)
André van Schaveren (directeur NISB)

Sector Onderwijs

Gert van Driel (voorzitter KVLO)
Cees Vervoorn (directeur ALO Amsterdam)
Hans Huibers (directeur Bve Raad)
Margo Vliegthart (voorzitter BveRaad)
Thomas Wouters (bestuur JOB)

Sector Politiek/Maatschappelijke

Organisaties
Mohammed Sini (Islam en burgerschap)
Joop Atsma (Tweede Kamerlid)
Jan Franssen (commissaris der Koningin
Zuid-Holland)
Jan Rijpstra (brugemeester Tynaarlo)
Clemens Cornielje (Commissaris der
Koningin Gelderland)
Jos Kusters (projectdirecteur Alliantie)

Sector Wetenschap en gezondheid

Harm Kuipers (prof. Bewegingswetens-
schappen)
Nico Rienks (arbo-deskundige en toproeier)
Ronald Florijn (arbo-deskundige en
toproeier)
Henk-Jan Zwolle (bewegingswetenschapper)
Micha de Winter (hoogleraar pedagogiek)
Paul Verweel (hoogleraar organisatie en
bestuur)
Harry Stegeman (lector Hogeschool Windes-
heim)
Frans Leijnse (lector Hogeschool Utrecht)

Paul Rosemöller (presentator en voorz.
Convenant Overgewicht)

Sector Sociale partners

Herman Wijffels (voorzitter SER)
Bernard Wientjes (voorzitter VNO/NCW)
Loek Hermans (voorzitter MKB Nederland)
Lodewijk de Waal (ex voorzitter FNV)
Hans de Boer (voorz. Taskforce Jeugdwerk-
loosheid)

Sector Media

Tom van 't Hek (presentator publieke
omroep)
Frits Barend (presentator Talpa)
Mart Smeets (presentator NOS Sport)
Gio Lippens (presentator Radio 1)
Kathy Spierenburg (Netcoördinator Z@pp).

Allen onderschrijven de verklaring waarin
wordt aangegeven dat bewegen en sport
structureel onderdeel moeten uitmaken van
de opleidingstrajecten in het Middelbaar
Beroepsonderwijs!

projectaanvraag ingediend voor het project 'Sportieve Kansen'. Het gaat in dit project om samenwerking tussen ROC's, scholen voor vmbo en BVO's waarbij de omgeving van de voetbalorganisatie gebruikt wordt om tot motiverende leerarrangementen te komen.

Naast de onderwijs- en voetbalorganisaties zijn ook de Stichting Meer dan Voetbal (een initiatief van de KNVB en de clubs) en het KPC betrokken. Vooral de zwakkere leerlingen in het onderwijs of *drop outs* die weer het onderwijs ingeloodst moeten worden kunnen profiteren van de projecten. Het gaat om het realiseren van onderwijs, van kwalificerende stages en om buitenschoolse activiteiten. Onder aanvoering van ROC Nijmegen, waar al langere tijd dergelijke projecten bestaan in de samenwerking met NEC en ROC West-Brabant (Prismacollege) in samenwerking met NAC Breda, doen verder de volgende koppels mee: ROC Twente met FC Twente, ROC Rijn-IJssel met Vitesse, Landstede met FC Zwolle, Aventus en GoAhead Eagles.

TOPSPORT EN ONDERWIJS IN BVE

Eén van de doelstellingen van de alliantie 'School & Sport samen sterk', is het verbeteren van de combinatie onderwijs en sport voor leerlingen in de Bve-sector.

De topsportcoördinatoren van verschillende Bve-instellingen hebben elkaar nu drie keer getroffen en daarbij allerlei waardevolle ervaringen uitgewisseld. Er is contact gelegd met de stichting LOOT, die de scholen voor voortgezet onderwijs verbindt waar de combinatie topsport en onderwijs wordt aangeboden. Met de stichting is afgesproken dat we beleid op elkaar afstemmen en dat we waar mogelijk samen optrekken. Zo is de stichting LOOT bezig om een kwaliteitszorgtraject te ontwikkelen voor de LOOT-scholen.

Inmiddels is ook een onderzoek toegezegd naar de situatie van talenten/topsporters binnen Bve. Er zal worden onderzocht waar knelpunten liggen in begeleiding, aanpassen van lesprogramma's en problemen rond praktijkleerperiodes. Het onderzoek zal worden uitgevoerd door Sjoerd Karsten van de Universiteit van Amsterdam. Rene Haantjes (Aventus) heeft de projectaanvraag ingediend en deze is inmiddels gehonoreerd. Rene zit samen met Ad van der Velden (KWIC), Leo van der Weijden (Zadkine) en Bert Boetes (Landstede) in de werkgroep LOOT Bve.

CORRESPONDENTIE: boetes@planet.nl

DE BEROEPSKOLOM SPORT

Op 1 september 2003 is in Groningen een start gemaakt met een uniek project: de Beroepskolom Sport Groningen (BSG). Een project waarin verschillende organisaties en opleidingen op het gebied van sport samenwerken om in te spelen op de vraag naar professioneel kader in de sportwereld. In dit artikel zal worden ingegaan op wat de BSG inhoudt, nastreeft en welke resultaten er inmiddels geboekt zijn. Door: Carin Bruining

Door de jaren heen is de sportwereld steeds complexer geworden. Crum (1992) spreekt hier over de differentiatie van de ontsorte sport. Door deze complexiteit is de vraag naar professioneel kader in de sport steeds groter geworden. Om aan deze vraag te voldoen en dit professionele kader vorm te kunnen geven hebben onderstaande organisaties hun krachten gebundeld:

- Hanzehogeschool Groningen, Instituut voor Sportstudies ROC Alfa college afd. Sport & Bewegen
- Röllingcollege afd. vmbo Sport, Dienstverlening & Veiligheid en LOOT-school
- het Huis voor de Sport Groningen
- NOC*NSF

Door een intensieve samenwerking tussen deze organisaties zijn er inmiddels goede resultaten geboekt.

VERKORTE OPLEIDINGSTRAJECTEN

Eén van de doelstellingen van de BSG is het ontwikkelen van verkorte opleidingstrajecten voor studenten die van het vmbo (Sport, Dienstverlening en Veiligheid) willen doorstuderen naar het mbo (Sport & Bewegen) en van het mbo willen doorstuderen naar het hbo (Instituut voor Sportstudies).

Zo loopt op het Instituut voor Sportstudies momenteel een begeleidingsprogramma voor mbo-studenten van de opleiding Sport & Bewegen. Het programma is een pilot en is speciaal ontwikkeld voor vierdejaars studenten Sport & Bewegen die overwegen om door te studeren op het Instituut voor Sportstudies. Door het volgen van dit programma kunnen zij kennismaken met de manier van leren en werken op het hbo en mogelijk in aanmerking komen voor een verkort opleidings-traject.

Daarnaast krijgen deze vierdejaars mbo-studenten de mogelijkheid om mee te draaien in het Groninger Sport Model (zie ook: Lichamelijke Opvoeding 13 2004). Zo kunnen ze, net als studenten van het Instituut voor Sportstudies, onder begeleiding lessen bewegingsonderwijs verzorgen op basisscholen in de provincie Groningen en op een zeer concrete manier aan hun competenties werken. Omdat deze studenten al volledig meedraaien in het programma van het Instituut voor Sportstudies, zal een verkort studietraject voor deze studenten wellicht nog beter te realiseren zijn.

NAAR EEN GEZAMENLIJKE ONDERWIJSVISIE

Om verkorte opleidingstrajecten vmbo-mbo en mbo-hbo te kunnen realiseren is het van belang dat niet alleen de programma-inhouden van de drie opleidingen op elkaar worden afgestemd, maar dat er ook één visie op onderwijs gehanteerd wordt. Competentiegericht onderwijs is hierbij het uitgangspunt.

Het leren vindt zoveel mogelijk plaats in de praktijk of in nagebootste praktijksituaties. In deze praktijksituaties werken studenten aan beroepsproducten. Dit zijn producten die een sportprofessional moet kunnen opleveren om zijn werk goed uit te voeren. Voor een voetbaltrainer kan dit bijvoorbeeld een 'voetbaltraining' zijn. Voor een leraarondersteuner bewegingsonderwijs & sport (lobos, een uitstroomprofiel van de opleiding Sport & Bewegen) is een 'les bewegingsonderwijs' een voorbeeld van een beroepsproduct.

In het werken aan dergelijke beroepsproducten ontwikkelt de student relevante competenties die hem in staat stellen om als beginnend sportprofessional aan de slag te kunnen. 'Ontwerpen' en 'lesgeven' zijn voorbeelden van competenties voor bijvoorbeeld de outdoor-instructeur en de leraar bewegingsonderwijs.

De student is zelf verantwoordelijk voor zijn competentieontwikkeling. Uiteraard is er wel sprake van afnemende sturing door docenten en toenemende zelfsturing door studenten binnen de beroepskolom. Dit betekent dat de mate van zelfsturing op het hbo groter zal zijn dan op het mbo en vmbo. Om deze zelfsturing door studenten te ontwikkelen moet er aandacht zijn voor het leerproces en reflectie daarop. Coachingsgesprekken, portfolio's en 360-graden feedback zijn belangrijke hulpmiddelen in dit proces.

LEERWERKPLEKKEN

Ook houdt de BSG zich bezig met het ontwikkelen van uitdagende en leerzame leerwerkplekken in sport- en maatschappelijke instellingen. Zoals uit de onderwijsvisie bleek, vinden de opleidingen het belangrijk dat studenten zoveel mogelijk leren in 'echte' praktijksituaties (stages) en daar hun competenties ontwikkelen. Studenten van het Instituut voor Sportstudies, Sport & Bewegen en Sport, Dienstverlening & Veiligheid werken en leren samen op zo'n leerwerkplek en voeren

daar verschillende taken en rollen uit. Inmiddels zijn er meerdere uitdagende leerwerkplekken ontwikkeld.

'In and Out Adventure', onderdeel van het outdoorbedrijf 'Outdoor International' bijvoorbeeld, is opgezet voor en door studenten van het Instituut voor Sportstudies en Sport & Bewegen. De studenten van het Instituut voor Sportstudies voeren overwegend management- en ontwikkelingstaken uit. Studenten Sport & Bewegen met het profiel 'outdoor' hebben een overwegend uitvoerende rol bij het aanbieden van outdooractiviteiten. Tijdens de uitvoering van de activiteiten kunnen leerlingen van de opleiding Sport, Dienstverlening en Veiligheid ter ondersteuning worden ingezet.

Een tweede voorbeeld van zo'n leerwerkplek is het Groninger Sport Model (GSM). Binnen het Groninger Sport Model werken studenten van het Instituut voor Sportstudies en Sport & Bewegen samen om op basisscholen in de provincie Groningen het bewegingsgedrag van kinderen te bevorderen en te stimuleren. Studenten van het Instituut voor Sportstudies uit de major sportontwikkeling geven vier keer per week lessen bewegingsonderwijs aan leerlingen van GSM-scholen. Studenten Sport & Bewegen verzorgen voor dezelfde scholen op de woensdagmiddag buitenschoolse activiteiten in de buurt van de verschillende scholen. Daarnaast geven sinds kort ook studenten Sport & Bewegen (vierdejaars studenten met het profiel lobos) onder begeleiding van groepsleerkrachten lessen bewegingsonderwijs op GSM-scholen.

SPORTKADEROPLEIDINGEN

Voor studenten van het Instituut voor Sportstudies en Sport & Bewegen heeft de BSG in samenwerking met NOC*NSF sportkaderopleidingen ontwikkeld. Ook deze kadercursussen worden competentiegericht aangeboden en sluiten daarmee naadloos aan op de onderwijsvisie van de BSG. Het succesvol afronden van een kadercursus levert de student een officieel erkend trainersdiploma op, waarmee hij direct in de praktijk aan de slag kan.

Momenteel biedt de BSG elf competentiegerichte kaderopleidingen aan: voetbal, gym/turnen, fitness, unihockey, tennis, skiën, outdoor, aerobics, judo, zwemmen en watersport. Het streven van de BSG is om deze lijst in de toekomst uit te breiden.

HET VERVOLG: BSG 2

Officieel eindigt het project 'BSG' op 1 september 2006. Als gevolg van de goede samenwerking tussen de organisaties en de reeds behaalde resultaten en successen van het project hebben de betrokken organisaties aangegeven graag een vervolg te geven aan de BSG: de BSG2. BSG2 zal zich voornamelijk richten op het doorzetten van de ontwikkelingen die in het huidige project in gang zijn gezet. Denk hierbij bijvoorbeeld

aan het uitbreiden van het aantal leerwerkplekken en sportkaderopleidingen. Daarnaast zal de mogelijkheid onderzocht worden of er één servicepunt opgezet kan worden waar iedereen die een vraag over 'sport in Groningen' heeft terecht kan. Op die manier wordt de organisatie van de sport en alles wat met sport te maken heeft inzichtelijk gemaakt, zodat geïnteresseerden snel en gemakkelijk bij de juiste organisaties, personen en informatie terecht komen.

INFORMATIE

Voor meer informatie over de BSG: www.hanze.nl/bsg
Carin Bruining is als opleider werkzaam op het Instituut voor Sportstudies in Groningen. In de BSG is zij projectmedewerker en verzorgt zij tevens de PR & communicatie.

FOTO: ARCHIEF HANZEHOGESCHOOL

Tijdens de sportkaderopleiding 'outdoor' van de BSG gaan studenten flink aan de slag!

CORRESPONDENTIE: c.h.bruining@pl.hanze.nl tel.: 050 595 3752

VERKORT JAARVERSLAG

Door: Baukje Zandstra

Inleiding

Het jaar 2005 is een turbulent jaar geweest voor de KVLO omdat de actie GYM MOET geheel in het middelpunt stond. Maar ook andere beleidsterreinen hebben de nodige aandacht gekregen: Er is - met instemming van de afgevaardigden tijdens de voorjaarsvergadering - toegewerkt naar het registerleraarschap. Het project Regionale Positionering wordt ter hand genomen. Er vonden diverse belangrijke gebeurtenissen plaats.

- Op vrijdag 3 juni vonden in het Olympisch Stadion de finales plaats van het KVLO-schoolsportprogramma 'Mission Olympic'. Zo'n 4500 scholieren van 110 middelbare scholen deden mee. In totaal waren 100.000 leerlingen betrokken bij deze scholencompetitie.
- Op 25 november wordt de OBS Louis Bouwmeester uit Amsterdam tot de eerste sportiefste basisschool gekozen.
- Op 7 juni ondertekenen Erica Terpstra en Maria van der Hoeven de alliantie 'School en Sport samen sterker'. De nieuwe sportnota 'Tijd voor Sport' heeft als streefdoel dat in 2010 op 90% van de scholen elke leerling dagelijks kan sporten binnen en buiten de schooluren.
- Er waren vele geslaagde landelijke studiedagen (PO, SO, Praktijkonderwijs, VO, LO2 havo/vwo, LO2 vmbo, brede school) en studiedagen van de afdelingen.
- Drie scholen hebben het kwaliteitsproject LO met succes afgerond.
- Op 21 januari is Truus van der Gugten benoemd tot Ridder in de orde van Oranje Nassau vanwege haar verdienste voor zelfverdediging voor meisjes in het onderwijs.
- De nieuwbouw, verbouwing van het hoofdgebouw en de nieuwe tuinaanleg met parkeerplaats hebben een prachtig complex opgeleverd.
- Jan Rijpstra is tijdens de voorjaars-

vergadering tot erelid van de KVLO benoemd.

Tevens vonden belangrijke personele wisselingen plaats.

In 2005 is op het bureau afscheid genomen van mw. N.B. de Blaauw-Groen (DGO-secretariaat), J. van der Blij (IRP), T.L.F. Boekhorst (schoolsport) en H.J.M. Derksen (website schoolsport). In dienst zijn gekomen H.J. Hennink (onderwijskundige zaken PO en Huisvesting), A. Belgers (schoolsport en website schoolsport), M. Massink (praktijkredacteur) en mw. G.S. Roelofs (IRP).

Mw. Y.M.E.A. Sanders-van Arendonck is op de wintervergadering benoemd in de kwaliteitszetel van Thomas van Aquino.

Afschaffen minimum lessentabel

Het verenigingsjaar 2005 stond in hoge mate in het teken van het schrappen van de urengarantie voor lichamelijke opvoeding. In de wintervergadering was door de leden grote ongerustheid uitgesproken over dit voornemen en is het hoofdbestuur gevraagd met grote inzet dit voornemen van de minister te bestrijden en zo mogelijk ongedaan te maken. In het begin van het jaar is gewerkt aan de voorbereiding van een scenario voor acties met een breed draagvlak.

Met alle politieke partijen is contact gezocht en hebben gesprekken plaatsgevonden.

Er is een petitie opgesteld onder het motto 'GYM MOET'. Uiteindelijk hebben 56 landelijke organisaties op het gebied van opleiding en onderzoek, gezondheidszorg en welzijn, bewegen en sport en de gezamenlijke ouderverenigingen en het LAKS de petitie ondertekend. Deze petitie is officieel aangeboden aan de voorzitter van de vaste kamercommissie van onderwijs op 6 september 2005. Naast de petitie is door vele leden op de scholen een leerlingenkaartenactie georganiseerd die 110.000 kaarten van leerlingen met de tekst GYM MOET heeft opgeleverd.

Tenslotte is op 14 september een grote landelijke actiedag gehouden. Het centrale deel van deze dag bestond uit een groots opgezette demonstratieve actie op het Plein voor de Tweede Kamer. Diverse kamerleden en instanties die voor handhaving van een urenvoorschrift waren voerden het woord. De minister ontving de petitie en de leerlingenkaarten en liet duidelijk merken dat zij tegen een urenvoorschrift was. Ook decentraal is op vele scholen via het organiseren van extra en opvallende bewegingsactiviteiten aandacht gevraagd voor onze inzet bij de minister en de Kamer. De actiedag en de daaromheen gevoerde acties kunnen als succesvol worden beschouwd, in die zin dat er ruim aandacht aan de zaak is geschonken en met name de Tweede Kamerleden hierdoor betrokken konden worden bij de acties.

ONDERWIJS

Primair onderwijs

Ook in 2005 is vanuit de KVLO en met name het bureau onderwijskundige zaken veel aandacht uitgegaan naar advisering, voorlichting, lezingen en workshops voor directeuren en beleidsambtenaren over de bevoegdheidswijziging Pabo, de inzet van vakleraren en gespecialiseerde groepsleraren, de plek van de

LOBOS. Ondanks veler inspanning lijkt het aantal vakleerkrachten en vakuren nog niet te stijgen in het basisonderwijs. Steeds vaker doet de vakleerkracht nieuwe stijl zijn intrede in het primair onderwijs. Diverse gemeenten hebben de KVLO gevraagd om advies en ondersteuning bij het invoeren van deze vakleerkrachten met een combinatiefunctie. 35 netwerken of vakgroepen bewegingsonderwijs zijn aangesloten bij het netwerk van vakleerkrachten in het basisonderwijs. De commissie bewegingsonderwijs primair onderwijs adviseerde het hoofdbestuur over: LOBOS, veldadviesaanvraag, de duale vakleerkracht en taakbeleid en over de invulling van de studiedagen PO en SO.

Voortgezet onderwijs

Om de kwaliteit van het onderwijs in 'bewegen en sport' te waarborgen wordt hard gewerkt aan het basisdocument bewegingsonderwijs vernieuwde onderbouw. Verwacht wordt dat dit product eind 2006 afgerond zal zijn. Er zijn nieuwe globaler beschreven examenprogramma's voor havo en vwo ontwikkeld. De inhoud van het examenprogramma LO1 is niet gewijzigd. De naam LO1 verandert in lichamelijke opvoeding. Op 63 scholen wordt ook LO2 op havo/vwo gegeven. Dit aantal scholen groeit nog steeds en ook het aantal leerlingen dat LO2 kiest stijgt. De ontwikkelingen worden momenteel onderzocht door het W.J.H. Mulier Instituut onder leiding van Harry Stegeman. Ook het SLO is in het kader van Vakdossiers (2005) bezig met een onderzoek naar de stand van zaken rond LO2. De netwerk-groep LO2 voor beginnende scholen bestaat uit 13 scholen. De Profielcommissie heeft besloten om LO2 niet aan te bieden als profielkeuzevak in het profiel Natuur en Gezondheid. Over de nieuwe benaming voor vak LO2 wordt met de KVLO overlegd. Ook op veel vmbo-scholen wordt geëxperimenteerd met de vernieuwde onderbouw. De eindtermen

vmbo zullen in een later stadium worden aangepast (2006). Ook hier zal het enkel om een globalisering gaan, de inhoud blijft gelijk. In een netwerk van 21 pilotscholen is het eindexamenprogramma LO2 vmbo succesvol aangeboden. Tachtig scholen hebben zich aangemeld voor informatie over dit nieuwe examen-vak. Voor het praktijkonderwijs gelden dezelfde vernieuwde kerndoelen als voor het voortgezet onderwijs met dit verschil dat de benaming is veranderd in *streefdoelen*.

Er vonden diverse studiedagen voor het voortgezet onderwijs plaats.

De landelijke studiedag op 19 januari Calo Zwolle, de LO2 studiedag op 22 april op het Oostvaarderscollege te Almere, de praktijkonderwijs studiedag op 30 november.

In het schooljaar 2004-2005 deden tien scholen mee aan het 'Kwaliteitsproject Lichamelijke Opvoeding'. Het project liep door problemen met het digitale instrument vertraging op. Uiteindelijk zijn drie scholen in staat geweest de digitale vragenlijsten af te nemen en te verwerken.

Bve

De activiteiten van de KVLO binnen het Bve-veld (Beroepsonderwijs en volwassenen educatie) kunnen worden onderscheiden in vier groepen van activiteiten:

- a Servicepunt Bewegen en Sport Bve
- b Platform Bewegen en sport Bve
- c Activiteiten m.b.t. alliantie NOC*NSF-OCW 'School en sport samen sterk'
- d Veldadviesgroep Bve.

De onderdelen a, b en c worden in samenwerking met de Bve Raad uitgevoerd.

Voor het 'Nationaal Team bewegen en sport in het mbo' hebben 35 prominenten uit de sportwereld, het bedrijfsleven, de gezondheidszorg, de media en uit onderwijs en wetenschap hun medewerking toegezegd en een verklaring onderschreven waarin ze de scholen nadruk-

kelijk vragen hun verantwoordelijkheid te nemen voor het plaatsen van bewegen en sport in de onderwijsprogramma's.

Huisvesting

De toename van het aantal keren dat leden, gemeenten, directies, bouwers en architecten, zich tot de KVLO richten om advies over huisvestingszaken zette ook in 2005 door. Het ontbreken van specifieke kennis op het gebied van onderwijshuisvesting en problemen met de vertaling van een nieuw bewegingsconcept naar een huisvestingsconcept vragen om ondersteuning vanwege maatwerk. Dat heeft er toe geleid dat de KVLO in 2005 voorzichtig is begonnen met betaalde dienstverlening op het gebied van onderwijshuisvesting.

Ongevallenpreventie

In de loop van 2005 is door KVLO en Stichting Consument en Veiligheid een interventieplan opgesteld dat beoogt om het aantal ongelukken nog verder terug te brengen.

De interventies moeten vakleerkrachten en scholen instrumenten bieden om planmatig aandacht te besteden aan het inventariseren en wegnemen van risico's tijdens de les bewegingsonderwijs.

Omgaan met agressie en seksuele intimidatie

Dit jaar zijn er op het bureau KVLO meerdere verzoeken geweest voor infor-

matie over het omgaan met agressie en seksuele intimidatie binnen het onderwijs. De cursus zelfverdediging voor meisjes wordt de laatste jaren niet meer vanuit de KVLO gegeven, omdat er geen belangstelling voor was.

KVLO Schoolsport/School en Sport

Het KVLO-schoolsporttoernooi zit de laatste jaren aardig in de lift. De KVLO kiest in haar schoolsportbeleid voor breedtesport met een klein beetje topsport. The School Final was op vrijdag 3 juni 2005. Meer dan 4500 leerlingen en begeleiders kwamen die dag naar het Olympisch Stadion.

In 2005 werd de eerste verkiezing van de Sportiefste Basisschool van Nederland gehouden. Dit organiseerde de KVLO in samenwerking met NOC*NSF. De Louis Bouwmeester School uit Amsterdam

werd de Sportiefste Basisschool van Nederland 2005. De volgende verkiezing wordt in 2007 gehouden.

Landelijk krijgt de Nationale Sportweek steeds meer aandacht. In 2005 heeft de KVLO met zeer veel sportbonden een goede relatie opgebouwd. Dit uit zich in het houden van gezamenlijke clinics, projecten met betrekking tot doorlopende leerlijnen alsmede de samenwerking binnen Mission Olympic, The School Final. In 2005 is gestart met het certificeren van sportactieve basisscholen. Tevens wordt de certificering uitgebreid richting het Bve-veld. In de werkgroep doorlopende leerlijnen is een visiestuk ontwikkeld over binnen- en buitenschools leren. Er vond een expertmeeting plaats voor bonden, KVLO en SLO. De Adviesraad 'School en Sport' advi-

seerde het hoofdbestuur over de kansen en de mogelijkheden die de alliantie 'School & Sport samen sterker' de KVLO biedt.

Het samenwerkingsproject school en sport van NISB, NOC*NSF, LC en KVLO heeft als hoofddoelstelling de kwaliteit en kwantiteit van sport- en bewegingsgedrag onder de schoolgaande jeugd toe te laten nemen. Er waren diverse ondersteuningwerkzaamheden en er werden instrumenten ontwikkeld.

Op 8 november vond de verdiepingsdag beweegmanagement plaats in Amstelveen. Ongeveer 140 mensen bezochten de dag. De doelstelling van de dag was enerzijds het uitdiepen van de methodiek beweegmanagement en anderzijds het meer aandacht geven aan het creëren van draagvlak voor beweegmanagement. Op 25 november was de landelijke schakeldag school en sport. De methodiek School en Sport werd gepresenteerd.

ARBEIDSVOORWAARDEN, INDIVIDUELE RECHTSPPOSITIE EN VAS

Decentraal georganiseerd overleg

Het Decentraal CAO-overleg (VO) of DGO-overleg (PO) wordt op basis van de CAO bij elkaar geroepen. Werknemersvertegenwoordigers (ACOP, CCOOP en CMHE, o.a. de KVLO) en werkgevers zijn de partijen in dit overleg. Het aantal DGO-onderwerpen in de CAO is in de loop van de jaren aanzienlijk teruggelopen.

In het primair onderwijs gaat het in eerste instantie om de personele gevolgen van fusie en reorganisatie aangevuld op verzoek van de MR dan wel de werkgever met de onderwerpen 'incidentele beloningsvormen' en de personele gevolgen van de instelling of wijziging van de bovenschoolse directiestructuur.

Van deze laatste mogelijkheden wordt nauwelijks gebruik gemaakt.

In het voortgezet onderwijs wordt er naast het overleg over 'De rechtspositionele gevolgen van fusie en reorganisatie, waaronder begrepen opheffing van een school en oprichting van een centrale dienst' en de 'wijziging van het werkgelegenheid' op verzoek van MR dan wel

werkgever overleg gevoerd over wijziging van het taakbeleid dan wel afwijken van de CAO-VO op ieder gewenst onderwerp.

CAO's Sector Onderwijs

De aard van de CAO's loopt in de sector onderwijs nogal uiteen. Voor het primair onderwijs en voortgezet onderwijs wordt voor wat betreft de primaire arbeidsvoorwaarden nog met de minister van OCW onderhandeld (VO voor de laatste keer, gebeurt vanaf 1-7-2007 met het Werkgeversverbod Voortgezet Onderwijs), voor Bve en hbo gebeurt dit met respectievelijk de Bve Raad en de HBO-Raad.

De items met betrekking tot de primaire arbeidsvoorwaarden (salarissen, uitkeringen en pensioenen) waarover in deze sectoren werd onderhandeld zijn echter overwegend gelijk. Salarisontwikkeling, regeling van de gevolgen van de wijziging van het Zorgverzekeringsstelsel (wegvallen van ZKOO en ZVOO compenseren), opnemen van de levensloop in de CAO's en het beschikbaar stellen van de 0,8% ten behoeve van de levensloop.

Fuwa-VO 2002

In de CAO-VO 2005/2006 wordt er vanuit gegaan dat invoering een feit is en derhalve zullen de percentages ten aanzien van de docentfuncties niet meer in de nieuwe CAO worden opgenomen. Dit ontslaat werkgevers die op 1 augustus 2005 nog steeds niet zijn overgegaan geenszins van de verplichting om alsnog te voldoen aan hetgeen is gesteld in de CAO-VO 2003-2005.

Voor een beperkt aantal scholen is dit echter op dit moment nog niet het geval, met hen is in het decentraal overleg een afspraak gemaakt over het traject tot invoering.

Zorgelijk is dat op veel scholen de LD-formatie is geminimaliseerd terwijl de LC-functies voor het overgrote deel worden toebedeeld aan coördinatoren en middenmanagers. Op deze wijze is er met de invoering van FuWa-VO sprake van een downgrading van het beroep leraar, wat de sector er zeker niet aantrekkelijker op maakt.

MR-steunpunt

De DGO-onderhandelaars van de KVLO fungeren tevens als MR-steunpunt voor de leden in hun regio. Tevens fungeert het bureau VAS als landelijk steunpunt. Door de verdergaande autonomie en deregulering wordt er in de CAO's steeds vaker een aantal elementen overgelaten aan het overleg tussen PMR en de werkgever. Hierdoor stijgt het aantal vragen dat bij de steunpunten binnenkomt. Voor de KVLO is het van belang om de leden die zitting nemen in de MR en op deze wijze onder andere de belangen van het vak LO kunnen verdedigen op een adequate wijze van ondersteuning te voorzien.

Voorlichting Advisering en Scholing (VAS)

Als grootste belanghebbende vereniging binnen de CMHF heeft de KVLO de gehele organisatie van de voorlichting en scholing van de bij de CMHF aangesloten verenigingen op zich genomen. In 2005 zijn er door VAS, verspreid over het gehele land, één- en meerdaagse cursussen georganiseerd. In 2005 lag de nadruk op de invoering van de lumpsumfinanciering in het PO en de uitwerkingen en (helaas) de eerste problemen op het gebied van FuWa-VO. Nieuw in het aanbod waren de cursussen Teambuilding en een in eigen beheer opgestelde cursus Conflicthantering. De belangrijkste onderwerpen van de landelijk georganiseerde cursussen waren de WMO en FuWa-VO, de problematiek rond de invoering van de Lumpsum PO, het opstellen en toetsen van het formatieplan en een personeelsbeleidsplan. Daarnaast was er wederom veel belangstelling voor onderhandelings- en vergadertechnieken. De invoering van WMS zal voor het jaar 2006 een aanvulling betekenen van het cursusaanbod. De 1438 cursisten volgden gezamenlijk op 135 dagdelen cursus.

EXTERNE CONTACTEN

CMHF

De CMHF is de Centrale waarbij de KVLO is aangesloten. Het is een Centrale van verenigingen. Dankzij deze aansluiting bij de CMHF is

de KVLO betrokken bij het georganiseerd overleg en kan de KVLO een rol van betekenis spelen in de belangenbehartiging van haar leden.

De CMHF zelf speelt een rol in het overleg op centraal niveau onder over meer pensioenaangelegenheden, werkgebied en sociale zekerheid. Verder heeft de CMHF een coördinerende rol in het sectorale CAO-overleg. De heer J. Veenstra zit, namens de federatie onderwijsbonden, in het centraal bestuur van de CMHF.

Bestuur NISB

Op voordracht van de KVLO is Gert van Driel lid van het bestuur van het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen. Naast de afbouw van het programma school en sport zijn in het algemeen de nieuwe opstelling van de overheid en de financiering van de verschillende programma's aan de orde geweest.

NOC*NSF

De overlegsituaties en contacten met NOC*NSF nemen toe vanwege de raakvlakken in vele projecten zoals de Nationale Sportweek, project School en Sport, Mission Olympic, doorlopende leerlijnen, verkiezingen sportiefste scholen, certificering en Olympisch Lespakket Turijn 2006 voor de basisscholen. Oscar Erken zit namens de KVLO in de adviescommissie Olympische Educatie en Fair Play van NOC*NSF. Tevens is de KVLO druk betrokken bij de uitwerkingen van de alliantie 'School en Sport samen sterker', tussen NOC*NSF en ministerie van OCW in samenwerking met het ministerie van VWS. De KVLO gaat mede vormgeven aan de opdracht om 90% van de scholen in 2010 sportgeoriënteerd te krijgen.

ALODO

Door de voorzitter van de vereniging zijn de verschillende vergaderingen van het directeurenoverleg van de opleidingen bijgewoond. De KVLO heeft hierbij een adviserende stem. Door het Alodo is in meerdere brieven de urenbescherming onder de aandacht van minister en Tweede Kamer gebracht. Andere belangrijke onderwerpen waren de toename

van opleidingen mbo/SB en de daarmee gepaard gaande instroomproblematiek in de lerarenopleidingen en de stageproblematiek van de mbo-studenten in het onderwijs.

Pabo-netwerk bewegingsonderwijs

Naast het jaarlijkse overleg van het bestuur van KVLO met het bestuur van het Pabo-netwerk bewegingsonderwijs is er regelmatig contact over ontwikkelingen rond de Pabo-Leergang. De KVLO website wordt met een knop Pabo uitgebreid, waarbij de content wordt aangeleverd door het bestuur van het Netwerk.

Platform LO

Het platform LO bestaat uit vertegenwoordigers van de KVLO, de vijf ALO's, Pabo-netwerk en Inspectie. Besproken onderwerpen zijn o.a. protocol LOBOS, instroming Cios-ers op ALO's, promotie vakonderwijs, duale vakleerkracht, indalen Leergang Pabo, registratie Leergang, studiedagen BO, SO, VO en Bve, MRT-certificering, certificering sportklimmen, schrappen minimumlessentabel en acties GYM MOET, basisdocument

onderbouw VO en vernieuwingen onderbouw VO, LO2 vmbo, aandacht Bve op ALO's, SDV, BOS-impulsregeling, doorstart Eyes, scholingskalender KVLO en registratie, naamgeving vak LO, de boodschap van de LO/vakvisie en core-business LO. Dhr. A. Waaksma (Inspectie PO) heeft in 2004 afscheid genomen en is nog niet opgevolgd.

Turnplatform

Het Turnplatform is op 4 november 1989

opgericht met de bedoeling de deskundigheid omtrent het turnen in school en vereniging te bundelen in een inhoudelijk platform, om daardoor de kwaliteit van het turnaanbod in de meest brede zin te verbeteren. Dit platform bestaat uit vertegenwoordigers van de KVLO, KNGU, NFWS/NVWIG, NCS, NKS, ALO's en ROC's (opleidingen SB). In samenwerking met de afdeling Schoolsport is er dit jaar een bijeenkomst voor docenten georganiseerd tijdens het WK Trampoline 2005 in het Indoor Sportcentrum van Eindhoven op zaterdag 24 september.

Raad van Advies MRT

De MRT-cursus, die de KVLO samen met Fontys Sporthogeschool en OSO in Tilburg verzorgt, loopt goed. De cursus is een tweejarige deeltijdstudie. Tevens is er een eenjarige voltijdstudie voor studenten die nog één jaar studiefinanciering over hebben.

Er wordt hard gewerkt door een projectgroep van MRT-opleiders om landelijke afstemming van de diverse grote MRT-cursussen in Nederland te realiseren en te komen tot een beroepscompetentieprofiel voor het MRT-werkveld.

Stuurgroep en werkgroep School en Sport

Namens de KVLO had Gert van Driel zitting in de stuurgroep school en sport. Als

een erfenis van Jeugd in Beweging is in 2000 een convenant School en Sport gesloten tussen NOC*NSF, KVLO, LC, VVO en AVS. Het NISB wordt gevraagd om een programma op te stellen en de coördinatie bij de uitvoering op zich te nemen.

Aan het eind van 2004 geeft het ministerie van VWS aan het programma in de voorgenomen vorm niet te willen vervolgen. Elementen kunnen door de afzonderlijke partners worden doorontwikkeld en geïmplementeerd.

Het afgelopen jaar is gebruikt om de erfenis van dit programma te verdelen en is de stuurgroep School en Sport opgeheven. Elementen uit het plan zullen worden ondergebracht in het uitwerkingsplan van de alliantie 'School en Sport, samen sterker'.

Namens de KVLO had Desiree Simons zitting in de werkgroep school en sport. Ook de werkgroep school en sport is opgeheven.

Platform VVVO

Platform VVVO is een overkoepelende vereniging van de vakinhoudelijke verenigingen in het voortgezet onderwijs en fungeert als gezamenlijke spreekbuis en aanspreekpunt, ook voor OCW voor vakoverstijgende zaken. Alle vakinhoudelijke verenigingen hebben hetzelfde doel: de kwaliteit van het onderwijs in hun vak bevorderen en verbeteren. Vak-

specifieke belangen worden door de vakinhoudelijke verenigingen zelf behartigd.

Het afgelopen jaar werden de activiteiten van het Platform en de aangesloten verenigingen vooral bepaald door de ontwikkelingen op het gebied van de centraal examens (CEVO - CITO), de wet BIO (Beroepen In Onderwijs), schoolexamens (Schoolmanagers VO), Kennisnet en Beeld en Geluid.

Het platform bestaat sinds 1991. Guus Klein Lankhorst vertegenwoordigt de KVLO in het Platform.

Nederlandse Onderwijs Tentoonstelling (NOT)

In 2005 stond er weer een Nederlandse Onderwijs Tentoonstelling op het programma. De KVLO heeft zich gepresenteerd op het 'plein' van de vakverenigingen. Op dit plein konden onder de vlag van de VVVO de deelnemende onderwijsvakverenigingen zich middels een eigen corner profileren.

EUPEA

Door voorzitter en secretaris wordt deelgenomen aan het jaarlijks forum van de 'European Physical Education Association'. Door elkaar te informeren over de stand van zaken in de verschillende landen van de Europese Unie en daar waar nodig te steunen proberen de gezamenlijke vakverenigingen op het gebied van lichamelijke opvoeding de kwaliteit en het aanbod binnen het onderwijs te versterken. Er wordt gewerkt aan een Europese enquête onder leraren over de gewenste effecten van goede lichamelijke opvoeding.

In het kader van de Nederlandse acties voor behoud van de urengarantie is door elf landen een brief geschreven aan de minister van onderwijs.

DE VERENIGING INTERN

Interne organisatie

Het afgelopen jaar was ook voor de organisatie binnen de KVLO een overgangsjaar.

Zo kon eind 2004 een nieuw kantoorgebouw met meer werkruimte en een nieuwe grote vergaderzaal in gebruik worden genomen. Tevens is aansluitend

de begane grond van de 'villa' verbouwd. Het geheel kon worden gerealiseerd binnen het door de ALV beschikbaar gestelde budget.

Een belangrijke vernieuwing in de organisatie is ingezet met het afscheid van de secretaris van het hoofdbestuur Truus van der Gugten. Haar functie is overgenomen door Baukje Zandstra, reeds in dienst van de vereniging als onderwijskundig medewerker voor het primair onderwijs en huisvesting. De overgang van de oude samenstelling naar de nieuwe samenstelling is bijzonder vloeiend verlopen. Dit des te meer gezien het hectische karakter van de externe strijd om de urengarantie in het VO. Onder de nieuwe secretaris is voor de uitvoerende werkzaamheden op het bureau een nieuwe functie van manager bureau ingesteld. Lyda Westerbeek, ook reeds in dienst als financieel medewerkster, heeft deze functie aanvaard. Op voorstel van het DB is het hoofdbestuur akkoord gegaan met een nieuwe overlegstructuur waarbij werkoverleg en beleidsvoorbereiding zoveel mogelijk in clusters plaatsvindt en vervolgens het hoofdbestuur meer met de hoofdlijnen van het beleid kan bezig zijn.

De vier gemaakte clusters zijn:

- Onderwijskundige zaken
- Rechtspositionele zaken
- Co curriculaire zaken
- Pr en communicatie zaken.

PR en Communicatie

Er zijn gedurende een verenigingsjaar continu momenten en activiteiten waarop de KVLO contacten onderhoudt met haar publieksgroepen. De meeste tijd en aandacht is dit jaar uitgegaan naar PR- en communicatieactiviteiten rond GYM MOET. Om efficiënter en effectiever te kunnen opereren zal er vanaf het komende jaar minstens eens per twee maanden overleg plaatsvinden met de redacties, VAS, bureau en hoofdbestuur binnen het zogenaamde cluster PR en Communicatie.

KVLO Webkring

De KVLO webkring bestaat uit de volgende sites: www.kvlo.nl met alle afdelingssites & de actiesite

www.gymmoet.nl, www.schoolensport.nl, www.gymleraren.nl (Kennisset Community LO), www.gymlessen.nl (Digi-school voor leerlingen), www.janluitingfonds.nl, www.bewegenensportbve.nl.

Op de KVLO-site is het mogelijk om digitaal in te schrijven voor het lidmaatschap van de KVLO, in te loggen op MijnKVLO met informatie specifiek voor leden, berichten achter te laten in het gastenboek en een discussie te voeren op het discussieforum. Tevens kunnen belangstellenden zich inschrijven op de digitale nieuwsbrief van de KVLO, die één keer in de maand verstuurd wordt. De School en Sport site is geheel vernieuwd. Op de sites www.gymleraren.nl (Kennisset) en www.gymlessen.nl (Digi-school) komt steeds meer informatie te staan voor zowel leraren als leerlingen. De afdelingen van de KVLO zijn gestart met het opzetten van een afdelingssite in eigen beheer. Zeven afdelingen zijn online. De site van het Jan Luiting Fonds is geheel vernieuwd en de uitgaven kunnen online via de webwinkel besteld worden. De actiesite www.gymmoet.nl is in het leven geroepen. De site vervult een belangrijke functie in de informatievoorziening van alle ontwikkelingen betreffende de actie GYM MOET. De KVLO-site zal in 2006 een nieuw gezicht krijgen en meer database-gestuurd gaan worden. De werkgroep ICT heeft als doel de diverse activiteiten op gebied van automatisering binnen de KVLO te stroomlijnen.

De scholingskalender

In de maanden mei en juni 2005 is er door VAS-KVLO een verkenning gemaakt op het gebied van het verzorgen en bemiddelen in vakinhoudelijke scholing. Hiertoe zijn er op een vijftal plaatsen gesprekken geweest met afgevaardigden van de afdelingen, ALO's en Pabo's. In september kon de scholingskalender op de site van de KVLO worden geplaatst.

Bezoeken ALO's

In het jaar 2005 werd door de KVLO voorlichting gegeven op alle ALO's. Deze voorlichtingen zijn gericht op de studenten en gaan over de arbeidsvoorwaarden, aansprakelijkheid en werk-

zaamheden in het onderwijs.

In totaal werd er aan ongeveer 950 studenten (verdeeld over alle ALO's en de diverse studie jaren) tijdens ongeveer 25 bijeenkomsten voorlichting gegeven.

Schoolcontactpersonen

In 2005 is er op een drietal locaties te weten Eindhoven, Zwolle en Haarlem een bijeenkomst georganiseerd waar de schoolcontactpersonen werden bijgepraat en naar hun mening werd gevraagd. Het onderwerp was deze keer de nieuwe CAO-onderwijs. Deze bijeenkomsten werden door een kleine 40 mensen bezocht.

Ledenvergaderingen

In 2005 zijn er twee algemene ledenvergaderingen geweest.

- 1 De voorjaarsvergadering, georganiseerd door de afdeling Delft, vond plaats op 20 mei in de Waalse Kerk te Delft. Het thema School en Sport werd in twee lezingen toegelicht. Prof. dr. Paul de Knop, bijzonder hoogleraar Universiteit Tilburg belichtte het theoretische kader en had als titel: 'School en Sport: een win-win situatie?' Dick Rensen, wethouder werk, zorg en onderwijs te Delft belichtte het lokale beleid en de invulling in Delft. Vervolgens leverden voorzitter Gert van Driel en Jan Rijpstra op een speelse wijze en onder regie van Harry Stegeman, commentaar op beide lezingen. Tevens zijn door de voorzitter dankwoorden uitgesproken richting Jan Rijpstra, die in 2005 afscheid genomen heeft als lid van de Tweede Kamer vanwege zijn benoeming tot burgemeester van Tynaarlo. Dankwoorden die bekroond zijn met het erelidmaatschap van de KVLO.
- 2 De wintervergadering is gehouden op zaterdag 10 december in het Jaarbeurs Congressentrum te Utrecht.

Kaderbijeenkomst

De kadertweedaagse vond plaats op donderdag 17 en vrijdag 18 maart 2005 in Mennorode te Elspeet. Centrale thema's waren: BOS (Buurt, Onderwijs en Sport) door Danny van Dijk (NISB), actuele zaken als lobos en de afschaffing

van de minimumtabel (Gert van Driel), lidmaatschapsvormen (Marianne van Bussel), regionalisering (Gert van Driel en Bert Boetes). Er waren 60 aanwezigen: bestuursleden van 21 afdelingen, hoofdbestuursleden en stafleden.

Financiële commissie

De financiële commissie is een adviescommissie voor hoofdbestuur en afdelingen. De commissie is tweemaal bijeen geweest en heeft de nodige bemoeiingen gehad met de jaarcijfers over 2004 en heeft op 3 november de begrotingsvoorstellen voor 2006 met de daarbij behorende contributievoorstellen besproken.

Anders Actieven

De Anders Actieavond is in 2005 door de ere-leden Henk Statema en Servé Retera georganiseerd op dinsdag 3 mei

te Ridderkerk. Gert van Driel, en Baukje Zandstra verzorgden een inleiding over het beroepscompetentieprofiel en over de acties.

De KVLO-NGF-Golftrophy

Dit jaar is er op twee speeldata gespeeld: 4 juni in Nunspeet en op 5 juni op Spaarnwoude. Totaal 66 collegae waren actief in de baan. Carlos Albertus en Aernout Dorpmans zullen voor 2006 de organisatie van Servé Retera overnemen.

Jan Luiting Fonds

Het fonds vormt het publicatie- en studiefonds van de KVLO.

In deze verslagperiode verscheen een herdruk van 'Bewegingsonderwijs, belang en bedoeling' van de hand van Harry Stegeman. De rechten op de uit-

gave 'Gymnastiek Wat, Hoe en Waarom' (leerlingenmateriaal en docentenhandleiding) werden overgedragen aan uitgeverij De Vrieseborch te Haarlem. In de serie Sportimpuls verscheen dit jaar 'Korfbal samen scoren' (Rob Lof/Kees Vlietstra). Van 'Atletiek als uitdaging' (Diny Bom en Jan Vermeulen) verscheen de tweede druk.

In de bestuursamenstelling kwam enige wijziging. Oene Loopstra, die vijftien jaar deel uitmaakte van het bestuur, heeft zich teruggetrokken en is opgevolgd door Henk van der Loo.

Stichting voor de Wetenschap van de Lichamelijke Opvoeding en de Sport

Na een onderbreking van enkele jaren kon door de Stichting voor de Wetenschap van de Lichamelijke Opvoeding en de Sport aan de Universiteit Utrecht opnieuw een bijzonder hoogleraar worden aangesteld. Op 1 september 2005 startte dr. Annelies Knoppers haar werkzaamheden als bijzonder hoogleraar Pedagogiek en didactiek van de lichamelijke opvoeding en de sport.

Aan de Universiteit van Tilburg zette prof. dr. Paul De Knop zijn activiteiten voort met betrekking tot 'maatschappelijke, beleidsmatige en didactische aspecten van sport en lichamelijke opvoeding'. Van groot belang voor de toekomst is dat hij dit jaar zes promotieonderzoeken begeleidde.

In de Raad van Toezicht bij deze leerstoel is de Stichting vertegenwoordigd door Gert van Driel en Wim de Heer. Thans zijn het Mulier Instituut, NOC*NSE, de KVLO, de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Sport en Recht en de Stichting voor de Wetenschap van de Lichamelijke Opvoeding en de Sport betrokken bij de zeven bijzondere leerstoelen. Om versnippering tegen te gaan liggen er vergevorderde plannen om tot één nieuwe stichting te komen waarin zowel de wetenschappelijke wereld als de beleidsorganisaties vertegenwoordigd worden moeten zijn. Dit houdt in dat de Stichting dan zal worden opgeheven.

Lichamelijke Opvoeding

In 2005 is een fikse restyling doorgevoerd. Uiterlijk, lettertype en pagina-

indeling zijn allen op de schop gegaan. Aan artikelen was geen gebrek. Naast de bijdragen van de redactie was er nog inbreng van andere auteurs. Per 1 augustus 2005 is Maarten Massink aangesteld als praktijkredacteur voor het blad voor één dag in de week.

Redactieraad

Hans Dijkhoff was ook in 2005 hoofdredacteur.

De raad kon dit jaar enkele nieuwe leden verwelkomen: Chris Mooij van de SLO en Jorg Radstake, docent aan de Calo, tevens werkzaam in het VO. Henk Breukelman, werkzaam in het VO, completeert de redactie. Hiermee is de maximale omvang van de raad bereikt.

Thomas van Aquino

Het jaar 2005 is het 55e verenigingsjaar van Thomas van Aquino en het 18e jaar als katholieke groepering binnen de KVLO. De werkzaamheden van Thomas concentreerden zich zoals gebruikelijk rond de bekende activiteiten: de Algemene Ledenvergadering (ALV), de Jazzdansen en de Thomas Oriëntatiedag. Het aantal leden van de KVLO dat ook lid is van Thomas schommelt al enige jaren tussen de 1500 en 1600 en is daarmee redelijk stabiel.

De afdelingen

In het volledige jaarverslag zijn ook de verslagen van de afdelingen opgenomen. Er zijn door de afdelingen weer diverse afdelingsactiviteiten georganiseerd, waaronder meerdaagse scholingsbijeenkomsten, wat tot een goede ledenbinding leidt. Bij de actie GYM MOET heeft een aantal afdelingen lokaal de pers gehaald en een coördinerende rol vervuld. Daarnaast hadden diverse afdelingen contacten met de gemeente en met diensten voor Sport. De afdelingen Rotterdam en Utrecht vallen nog steeds onder het hoofdbestuur, omdat zich nog geen nieuw afdelingsbestuur geformeerd heeft.

Het volledige jaarverslag is geplaatst op www.kvlo.nl. Leden kunnen ook gratis een exemplaar aanvragen op het bureau.

FOTO'S: HANS DIJKHOFF

PRAKTIJKKATERN

FOTO: HANS DIJKHOFF

PRAKTIJK BASIS- EN VOORTGEZET ONDERWIJS

22 WERPEN BINNEN DE ATLETIEK (1) *Biek Leissner*

24 GESPANNEN (1) *Tjalling van den Berg*

28 VRAGEN OVER PRAKTIJK IN DE BVE *Maarten Massink*

HET 'RAKEN' BINNEN HET SPEERWERPEN IN DE ATLETIEK

WERPEN BINNEN DE ATLETIEK (1)

In een aantal artikelen willen we het bewegingsprobleem 'werpen' vorm gaan geven. Naast de reguliere standaard technische lessen die een ieder kent vanuit de leerboeken en de verschillende opleidingen, stellen we in dit eerste artikel een ontwerpopdracht centraal die tweedejaars studenten op de Calo krijgen uitgereikt. De uitwerkingen hiervan zouden mogelijke aanvullingen kunnen zijn voor de reguliere lessen werpen binnen de atletiek zoals een ieder van ons deze vaak binnen zijn lessen binnen het VO vormgeeft en heeft gegeven. Daarin staan veelal de verschillende geledingen (grootweg: greepaanleg, aanloop, voorbereiding, afworp, vluchtfase en landing) centraal binnen het geven van aanwijzingen en technische hulp. Door: *Biek Leissner*

De vraag die wij ons willen stellen is: 'Hoe bereik je leerlingen ook op een andere manier, zodat zij een oplossing kunnen vinden voor het gestelde bewegingsprobleem? Hoe kies je een andere ingang om hetzelfde bewegingsprobleem aan de orde te stellen?' Dit alles gedacht vanuit het principe dat hoe meer verschillende gezichtspunten ik neerzet, hoe helderder het probleem wordt en hoe beter ik tot een mogelijke oplossing kan komen...

Binnen het activiteitsgebied atletiek op de Calo maken we een onderscheid tussen een drietal bewegingsproblemen. Te weten:

- 1 werpen: het raken (weg krijgen) van een voorwerp m.b.t. het halen van een zo groot mogelijke afstand
- 2 springen: het loskomen van de grond m.b.t. het overbruggen van een zo groot mogelijke afstand of hoogte
- 3 lopen: het lopend verplaatsen m.b.t. het halen van een tempo of het volhouden van een tijdsduur.

WERPEN

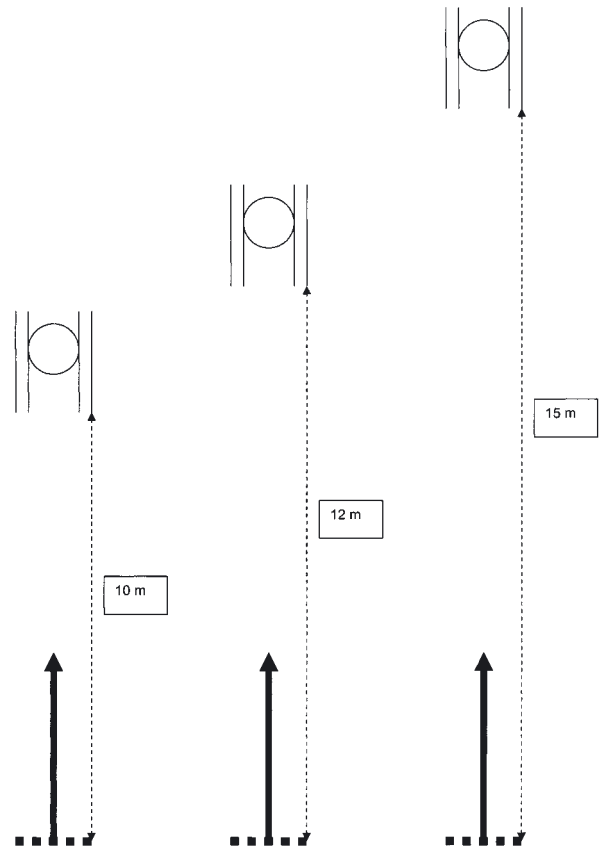
Werpen is dus gericht op zo ver mogelijk. Of zo hoog en lang mogelijk resp.: 'highland games' en 'airfloating' voor de kenners onder ons. Dit veronderstelt echter wel, dat je in staat moet zijn om de kracht die je hebt over te brengen op het weg te werpen voorwerp (bijv. speer, tak, bal of steen). In vakjargon heet dit 'het raken van de ...' en is onderdeel van de geleding: 'afworp'. Dit is het resultaat van een combinatie van aspecten vanuit de hantering, voorbereiding (in stelling brengen van de speer en in stelling brengen van jezelf) en de afworp zelf. Een verkeerd in stelling brengen van de speer (niet frontaal gericht) of een verkeerd in stelling brengen van jezelf (onvoldoende ingedraaid) zijn immers een veel voorkomende oorzaak voor het niet goed raken van de speer. Het is te vergelijken met de begrippen 'grip en slijp' in het zwembad.

Het thematiseren van het goed raken is in dit artikel onderwerp van de ontwerpopdracht. Oftewel: de studenten ontwerpen een werpactiviteit (niveau bavo/ begin tweede fase) waarin het goed raken van het werpvoorwerp (in dit geval de speer) centraal moet staan. Niet zozeer het raken om een zo groot mogelijke afstand te halen staat centraal, maar meer het overbruggen van een bepaalde afstand in een vooraf gestelde richting staat centraal. Dit alles met als doel 'het raken' te optimaliseren. Ook hier weer een andere ingang om uiteindelijk hetzelfde te bewerkstelligen (het oplossen van het bewegingsprobleem 'werpen' binnen de atletiek). Hierdoor kom je vaak ook terecht binnen de andere activiteitsgebieden bijv. het mikken, maar dat maakt het vaak juist levendiger en interessanter, wanneer je er een spelvorm aan kunt geven. Blijft dat het gestelde bewegingsprobleem vanuit de atletiek uiteindelijk centraal moet blijven staan. Achterliggende reden voor dit uitzonderlijke ontwerp, is dat om een speer over afstand in een vrij precieze richting te kunnen sturen, het goed raken ervan noodzakelijk is. Immers, indien werpkracht en speerschacht onvoldoende met elkaar overeenkomen (voorwaarde voor goed raken), kan van een precieze sturing van de speer geen sprake meer zijn. In een mikarrangement wordt de deelnemer derhalve uitgenodigd (of zo u wil gedwongen) om de speer goed te raken, zonder dat er gelijktijdig een appèl wordt gedaan om met maximale krachtsinzet te werpen. Juist deze laatste toevoeging (zo hard mogelijk), die inherent is aan veel klassieke werparrangementen, verstoort veelal het gunstige raken. Iets dat bij veel beginnende werpers (maar ook bij veel subtoppers) slechts plaats kan vinden onder beperkte inzet van kracht.

'En werp'

FOTO: ANITA RIEMERSMA

VASTE KADERS LOSLATEN

Voor de student betekent dit dat hij/zij zou moeten leren om de vaste kaders die hij/zij kent vanuit de activiteitsgebieden (atletiek, spel, turnen, bewegen en muziek, zwemmen en zelfverdediging), te durven loslaten. Hij/zij moet het aandurven om het 'grijze gebied' tussen de activiteitsgebieden te verkennen om zo tot het ontwerpen van nieuwe activiteiten te komen, waarbij het bewegingsprobleem hetzelfde blijft, de aanpak/ingang echter een andere is. Zodoende verbreedt de student zijn eigen lesgeefmogelijkheden en voegt vaak een veelal attractieve activiteit toe aan zijn/haar bewegingsaanbod.

In dit en het volgende artikel vindt u bij elkaar een drietal vormen onder de namen ringsteken, speergolf en twister. Activiteiten die ontstaan zijn vanuit het ontwerppracicum speerwerpen tweedejaar binnen de Calo en die zeker de moeite waard zijn om met klassen in het VO te beoefenen.

De activiteiten zijn veelal geschikt voor klassen van de tweede fase binnen het VO, aangezien er van een zekere mate van zelfstandig werken wordt uitgegaan en vanuit het feit dat leerlingen bereid moeten zijn zich aan de gestelde veiligheidseisen te houden. Onder strikte organisatie is echter ook een eerder aanbod ervan mogelijk.

Algemene veiligheidsregels (gelden voor alle onderstaande activiteiten):

- wanneer je de speer draagt, draag je hem steeds verticaal
- niet rennen met een speer in je hand of als je hem op gaat halen (stel dat je uitglijdt!)
- speer in dezelfde richting uit de grond trekken zoals hij erin is gegaan, graspol weer plat maken.
- nooit naar andere personen werpen
- werpen op commando ('speer achter', 'werp' en 'haal op').

RINGSTEKEN OF 'LORD OF THE RINGS'

Beschrijving

Op het veld zijn tussen speren of palen hoepels opgehangen die als mikpunt fungeren. De speer moet hier doorheen gaan.

Leervoorstel 1

Probeer de speer door de hoepel heen te werpen/sturen.

De afstand moet dus in eerste instantie haalbaar zijn en kan daarom aanvankelijk niet te groot worden gekozen. Geef verschillende afstandsmogelijkheden waardoor er direct gedifferentieerd kan worden en een ieder de uitdaging voelt om de grens van zijn/haar eigen kunnen op te zoeken.

Wanneer je de hoepel bij een gekozen afstand drie keer hebt gehaald, kies je de hoepel op een iets grotere afstand enz.

Sluit achteraan en wacht op je beurt. Iedereen mag drie keer werpen, daarna worden de speren gezamenlijk opgehaald en begint het weer opnieuw.

Arrangement

Hoepels opgehangen tussen speren of palen op verschillende afstanden vanaf een plek waarvandaan afgeworpen dient te worden. Afhankelijk van de afstand van de eerste hoepel t.o.v. de afwerpplek maak je het arrangement dwingender om of de speer steiler dan wel vlakker weg te werpen. Beginafstanden 10 meter, 15 meter en 20 meter.

Geef per groepje in eerste instantie drie afstandsmogelijkheden ter differentiatie.

Materiaal per situatie

- 1 twee pilonnen (markering afwerpplek)
  - 2 veel speren (zowel voor ophanging hoepels als het werpen).
Afhankelijk van mogelijkheden binnen een school. Idealiter 42 stuks (twaalf voor ophanging, drie speren per persoon voor het werpen)
  - 3 drie hoepels.
- Voor het ophangen van de hoepels kan ook gebruik worden gemaakt van korfbal- of hoogspringpalen. Indien mogelijk zowel 400, 600 en 800 grams speren, zodat een ieder gebruik kan maken van de meest passende speer.
Het aantal deelnemers per groepje +/- 10 leerlingen.

Aandachtsgebieden/leerhulp

Het raken van de speer:

- hantering
- moment van afgooien
- sturen van de speer (doelgericht werpen), afwerphoek.

Uitbouw

Maak er een competitie van (lord of the rings). Als je door de hoepel heen gooit, heb je een punt. Degene met de meeste punten heeft gewonnen (competitie per hoepel).

In het volgende deel zullen de onderdelen speergolf en twister aan de orde komen.

Over de auteur

Biek Leissner is docent atletiek op de Calo in Zwolle

Wordt vervolgd

OVER VORMSPANNING

GESPANNEN? (1)

De afgelopen nummers heeft u kennis kunnen nemen van de visie op zwaaien van de docenten van de Haagse ALO. Er komt nog een vierde artikel aan. De inhoud van het artikel wat u op het punt staat te lezen is eigenlijk voorwaardelijk voor alle turnonderdelen, maar strekt zich ook uit tot daarbuiten. Het hebben van vormspanning komt ook terug in onder andere bewegen en muziek en atletiek.

Door: Tjalling van den Berg

Goed turnen is leuk. Wat moet men kunnen om leuk te kunnen turnen? Uren draaien denken de leken, slim trainen zeggen de kenners. Wat zijn de primaire condities van deze unieke technosport? De belangrijkste zijn:

- fysieke vermogens als kracht, lenigheid, snelheid, coördinatie
- mentale vaardigheden als doorzettingsvermogen, concentratie, motivatie, durf, presentatie, analyserend vermogen, technische vaardigheden.

Bij de turntechnische vaardigheden is de laatste jaren veel veranderd. Vanuit het ouderwetse toestelgerichte denken (kunstjes op de toestellen bedenken (toestel stond centraal), ging de ontwikkeling naar de bewegingsverwantschap (werken met bewegingsfamilies dwars door de toestellen heen) naar het werken met profielementen. Het huidige KNGU opleidings- en wedstrijdplan werkt met profielementen. De ontwikkeling van profieldenken heeft versnellend gewerkt op het ontwerpen van andere en nieuwe toestellen (denk aan Pegasus, nieuwe vloer, brug ongelijk, (air)tumbling). De cirkel is daarmee rond.

VORMSPANNING

In dit uit twee delen bestaande artikel aandacht voor een van de fysieke vermogens en wel een bijzondere motorische (v)aardigheid: *vormspanning*. Misschien heeft het turnen daar nog steeds haar stoffige en oubollige imago aan te danken: de strakke, vaak letterlijk en figuurlijk 'gespannen turner'. De tijd haalt echter het imago in: sterk, strak en stoer is weer in en voetbalspitsen zijn weer acrobaten. Iets waar het turnen sterk in is wordt nu ook door andere takken van sport begeerd: 'spannen'. Extra spanning nodig? Ga turnen. Turnen is fun-

CORRESPONDENTIE: ba.leissner@windesheim.nl

sport geworden, niet in het minst door een revolutie in toestellen en accommodaties, maar zeker ook door de moderne manier van aanbieden en de keuze van de leerstof.

Alleen in communicatie over en weer worden ontwikkelingen zichtbaar

'Span je billen', 'strek je knieën', 'sluit je benen', 'buik in', 'strek je tenen', kreten die je altijd in een gymzaal hoort. Op het juiste moment spannen hoort bij goed (leren) turnen en bij perfect bewegen! Iedere sporter, van atleet tot zwemmer, moet

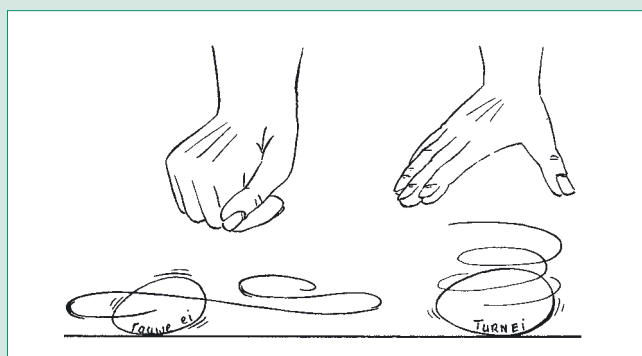
van a tot z weten/voelen wat spannen en ontspannen is. Leraren en trainers die roepen van 'spannen!', terwijl de sporter geen weet heeft van wat en hoe hij zich moet spannen, zijn zinloos aan het trainen. Spannen moet je voortdurend leren/bijhouden en pas na verloop van tijd worden de enorme effecten daarvan zichtbaar.

Wat is spannen?

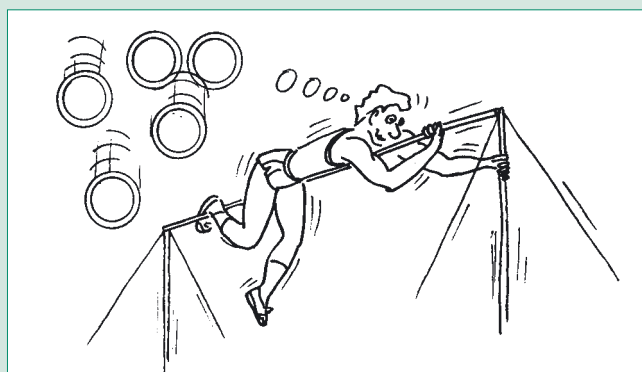
Spannen is het bewust aanspannen van spieren, waardoor de beweeglijkheid van één of meer gewrichten op een zelf

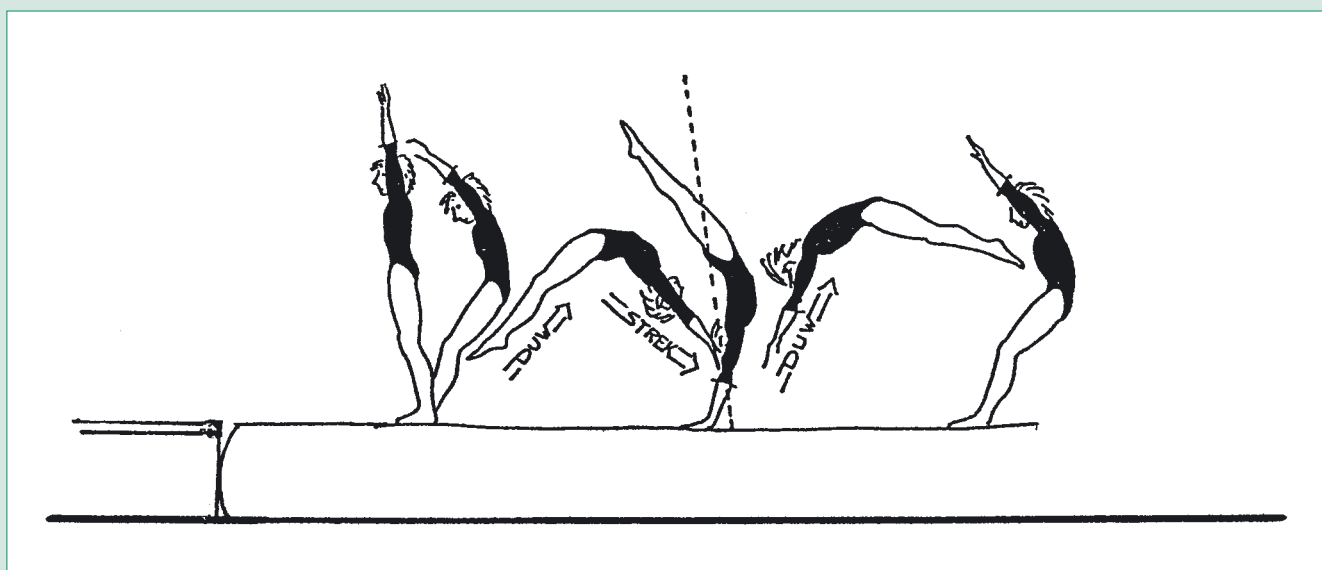
Tekening 1: 'Kaatskracht', of het harde of zacht opgepompte lichaam

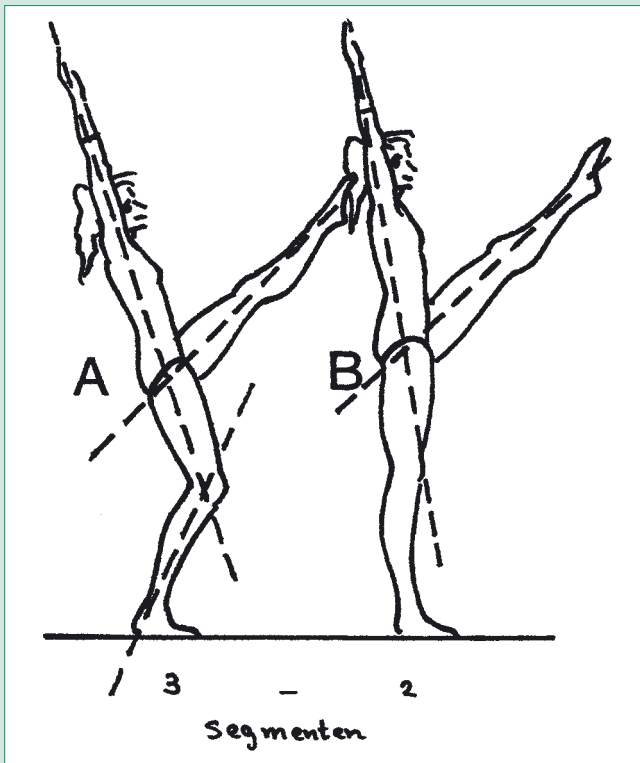
Tekening 2: De truc met het zachte en harde ei

Tekening 3: Ontspannen turnen

Tekening 4: Reactiekracht bij de flikflak

Tekening 5: Segmentatie

bepaald moment 'geblokkeerd' wordt. Door goed te spannen kun je een gewricht in een bepaalde positie vastzetten. Zo kun je knie-enkelgewricht (*beenspanning*), bekken-romp en heupen-benen (*heupvormspanning*) en de armen-romp (*schouder-spanning*) blokkeren. Door blokkeren neemt het lichaam een specifieke vorm aan, vandaar het woord vormspanning.

Voordelen van spanning

1 meer kaatskracht

Door op het juiste moment te spannen neemt de kaatskracht van het lichaam toe. Bij het springen is spanning tijdens de afzet van groot belang. Immers maximale spanning levert door die kaatskracht meer hoogte op. Het lichaam is te vergelijken met een 'harde' en een 'lekke' bal: de harde bal heeft meer kaatskracht en elasticiteit en stuut dus veel hoger (*zie tekening 1*).

2 betere stabiliteit

Door spanning neemt de stabiliteit van het lichaam toe. De romp bevat veel vochthoudende organen zoals onder andere: hart, maag, nieren, blaas en darmen. Deze organen kunnen, als ze niet vastgezet worden, sterk van vorm veranderen. Hierdoor krijg je een voortdurende plaatsverandering van het lichaamsswaartepunt, waardoor de stabiliteit van het lichaam afneemt. Voor nagenoeg alle sporten is dit van belang. Door de spieren rondom deze organen aan te spannen, kan men de spanning opvoeren en daarmee de organen op hun plaats

houden. Het effect van spanning rond de inwendige organen kan men demonstreren door de 'truc met het ei'. Leg een rauw ei en een hard gekookt ei naast elkaar. Breng beide eieren aan het draaien en zie: het harde (gespannen) ei draait snel en stabiel, terwijl het rauwe (ontspannen) ei alle kanten opdraait (*zie tekening 2*). Bovendien zal wanneer men de draai van het rauwe ei afremt, en daarna weer los laat, dit ei blijven schommelen, terwijl het harde gelijk stil ligt.

3 grotere veiligheid

Goede spanning betekent veiliger bewegen en dus worden vele onnodige blessures voorkomen. Spierspanning zorgt als het ware voor een "korset". Vooral bij afzetten, landingen en "duels" (body check, blokkeren etc.) is het van groot belang dat het lichaam hard is en dus een grote stabiliteit vertoont. Daarmee kan je grote schokken opvangen. Afzetten en landen mag nooit ontspannen gebeuren, dit gaat dan ten koste van de gewrichten. De spieren rond de schouders, rug, heupen en knieën vervullen hierbij een hoofdtaak. Zonder spanning solliciteert men naar de situatie zoals in tekening 3.

4 meer reactiekracht

Het onder spanning oprekken van spieren (ook wel voorspanning genoemd), vergroot de reactiekracht. Vergelijk dit met het opspannen van een boog. Door het opspannen ontstaat een geweldige veringenergie, die bij het loslaten een snelle en felle beweging als reactie heeft. Bij sport en spel ziet men dit bijvoorbeeld in de spanboogactie bij de smash, het koppen en talrijke werp- en slagacties. In het turnen worden deze acties "kurbet" acties genoemd. Deze acties komen in talrijke technieken voor en zijn sterk bepalend voor effectief turnen en bewegen. Een voorbeeld van reactiekracht in het turnen is de flikflak met zijn kenmerkende bol-hol-bol actie. De energie moet voor een groot deel uit de reactiekracht komen (*zie tekening 4*).

5 fraaier lijnenspel van het lichaam

Het effectieve bewegen kent een doelgericht verloop van de lichaamslijnen. Een trainer moet bij het aanleren of verbeteren van bewegingen op de juiste lijnen (hoekverhoudingen) letten in een beweging. Zo kan je wanneer iemand goed recht op staat een rechte lijn van vingers naar voeten trekken. Een rechte lijn is één segment. Het zijn echter niet altijd rechte lijnen die de segmenten aangeven. Ook het natuurlijke verloop van een gebogen lijn (bijv. bij een rol), kan als een segment beschouwd worden. Men kan stellen dat, de bewegingsuitvoering die het minste aantal segmenten nodig heeft de beste is. Turnen kent mooie en vaak lange lijnen (groot ruimtelijke buig- en strekacties).

Door goede vormspanning ontstaat een strakker en functioneler lijnenspel. In tekening 5 staat een voorbeeld van een ongunstige - (3 segmenten) en een gunstige (2 segmenten) segmentatie. Oorzaak is ontspanning in het kniegewricht.

Tekening 6: 'Spannen.....'

Spanning is een noodzaak voor goed (leren) bewegen. De kunst is de sporter te leren voelen (werken op het spiergevoel) en ervaren wat vormspanning is en wat de effecten ervan zijn. Alleen roepen van 'spannen!' roept bij velen grote vraagtekens op. Wat moet ik spannen en hoe moet ik spannen is de boodschap (zie tekening 6). Laten voelen en er tijdens het oefenen op wijzen geven al snel resultaten. Het spreekt vanzelf dat men het beste jong met het ervaren van vormspanning kan beginnen. Dat kan door een groot scala aan oefeningen.

In het volgende deel zal de opbouw van de vormspanning aan de orde komen

Over de auteur

Tjalling van den Berg is docent turnen op het cios in Heerenveen en werkt voor de KNGU.

Tekeningen: Jochem Mol

Wordt vervolgd

CORRESPONDENTIE: tjalling.berg@wxs.nl

OPROEP TOT HET LEVEREN VAN PRAKTIJKINHOUDE

VRAGEN OVER PRAKTIJK IN DE BVE

Het Bve-veld heeft de afgelopen jaren in sommige opleidingen moeilijke tijden gekend als het gaat om het geven van een plaats aan bewegen en sport.

Bezuinigingen hebben daarbij een belangrijke rol gespeeld. De laatste jaren is er een vernieuwde aandacht voor de rol die sport en bewegen zou kunnen spelen binnen diverse opleidingen. Door: Maarten Massink

Graag doen wij een oproep aan opleidingen/docenten die voorbeelden hebben binnen bewegen en sport, van inmiddels ontwikkelde *good practice* in dit werkveld.

We denken hierbij aan voorbeelden van lespraktijk die een aan het beroep gerelateerd doel dienen. Dit kan een specifieke beroepsgerichte uitwerking zijn, of een meer op burgerschap en vrije tijd gerichte uitwerking. Juist het werken met leerlingen die voor een gerichte beroepsopleiding gekozen hebben maakt het bezig zijn met bijzondere vormingsaspecten aantrekkelijk met ons vak.

Mogelijke onderwerpen zijn (naar het competentieproject uit de presentatie van Bert Boetes op de conferentie in januari 2006):

- Specifiek beroepsgericht
  - Voorbeelden van lessen waarin competentie op het gebied van sport en bewegen expliciet een rol spelen. Opleidingen voor 'Sport en bewegen' zijn hier voorbeelden van. Hoe wordt er aandacht besteed aan eigen vaardigheid? Welke rol speelt het? Welke keuzes worden er gemaakt? Zijn er voorbeelden buiten opleidingen 'Sport en bewegen' waarin lessen sport en bewegen wel specifiek wordt gebruikt voor beroepsgerichte 'bewegingsscholing'? Bijvoorbeeld leren lopen van modeshows, leren serveren, dragen en tillen.
- Werkvormen voor het leren van beroepscompetenties
  - Denk hier bij aan het uitwerken van competenties als leren observeren, coachen, leiding geven, samenwerken, evenementen organiseren, ontwerpen. Maar denk bijvoorbeeld ook aan het leren omgaan met agressie of optreden bij bedreigende situaties. Zijn er voorbeelden van beroepsopleidingen waarin gericht aan deze competenties wordt gewerkt in lessen sport en bewegen?
- Ondersteunend voor het beroep

Voorkomen van werkgerelateerde gezondheidsproblemen

  - Mogelijke voorbeelden zijn programma's voor het leren afwisselen van houdingen, en voorkomen van RSI-klachten of gewichtstoename bij veel zittend werk (computer).

Verhogen van werkgerelateerde belastbaarheid

- Hebben toekomstige werknemers een bepaalde fysieke conditie nodig om hun werk te kunnen uitvoeren, zoals brandweer of andere uniformberoepen. Hoe wordt hier in lessen sport en bewegen aan gewerkt?
- Zijn er andere beroepsopleidingen die hun studenten willen voorbereiden op een bijzondere fysiek belasting in hun werkbranche?

Verhogen van algemene belastbaarheid

- Zijn er programma's gericht op het verhogen van de algemene belastbaarheid (fysiek of mentaal) waarin een aparte rol voor sport en bewegen is weggelegd?

Rol van werkgever met betrekking tot Arbo

- Worden grenzen van belastbaarheid en wat de Arbo daarover zegt, ervaren of ter discussie gesteld binnen lestijd voor sport en bewegen van opleidingen?
- Burgerschap en vrije tijd

Algemene competenties

- Deze competenties spelen binnen algemene vormen van onderwijs (VO) ook een rol. Leren samenwerken, leren omgaan met niveauverschillen, leren omgaan met materialen, leren omgaan met veiligheidsaspecten, aandacht voor fair play. Zijn er verschillen met VO?

Waarden en normen

- Zijn er beroepsopleidingen waar normen en waarden binnen burgerschap en vrije tijd een bijzondere rol spelen? Hoe krijgt dat vorm in de praktijk?

Sportoriëntaties

- Deze leeftijdsgroep dreigt af te haken bij het sporten bij club en vereniging. Hebben beroepsopleidingen daar een taak in om dat te voorkomen en zo ja hoe doen ze dat dan?

Vrijwilligerswerk

- Beroepsopleidingen werken veelvuldig met stages. Speelt het uitvoeren van stages binnen sport en bewegen ook een rol bij beroepsopleidingen die leerlingen kennis wil laten maken met vrijwilligerswerk (dus niet uit hoofde van een voorbereiding op een beroep)? Hoe wordt dit uitgevoerd?

Hierbij ligt de vraag aan het werkveld van Bve een praktijk-artikel te schrijven voor de *Lichamelijke Opvoeding*. De bovenstaande vragen kunnen daarbij als uitdaging of als opwarmer gebruikt worden. Andere collega's uit het werkveld van Bve kunnen daar hun voordeel mee doen. Collega's buiten het werkveld van Bve zien de artikelen vanuit een collegiale belangstelling tegemoet. Het materiaal dat wordt ingestuurd kan worden gebruikt voor het onderdeel 'good practice' in een nog te schrijven servicedocument voor de scholen.

CORRESPONDENTIE: m.massink1@chello.nl

HET MAKEN VAN 'GOED'

WERKENDE EN LERENDE TEAMS (2)

In het eerste deel van dit artikel werd antwoord gegeven op vragen als: 'Wat is een lerend team? Wat beweegt hen? Hoe ontwikkel je zo'n team? Deze laatste vraag keert hier terug door iets te vertellen over een onderzoek naar het functioneren van teams in een vierdejaars LIO-traject en een team van opleiders op de ALO-Groningen¹. We proberen vooral na te gaan: hoe samenwerkend leren kan ontstaan én hoe leernetwerken of 'communities of practice' zijn te vormen. Door: Edwin Timmers, Guus Zengerink en Dinant Roode

LERENDE TEAMS WORDEN IN EEN OPLEIDING

Eén van de vierdejaars trajecten is het L(eraar)I(n)O(pleidings)-traject. Het is een al sinds 1996 bestaand duaal traject, waarbij de LIO als een zelfstandige (en in het VO als betaalde) vakdocent gedurende drie dagen per week in de school functioneert en twee dagen op de ALO. Op de ALO maken ze teams van vier of vijf mensen. Dat samenstellen van die teams gebeurt op basis van: (1) het type onderwijs, waarin wordt gefunctioneerd, (2) de affiniteit met elkaar en - vooral - (3) met spreiding van kwaliteiten. Voor dat laatste geldt: hoe meer verschillend onderling, hoe groter de kans dat het team 'goed' gaat functioneren. We maken onderscheid in vier kwaliteiten en rollen als: denker, ontwikkelaar, begeleider, doener én vier houdingen: inspirerend gedrag, expertgedrag, begeleidend gedrag, ondernemend gedrag (Stegeman & Timmers, 2004). Op basis van een eigen idee daarover en een test geeft de LIO aan welke rol en welk gedrag het beste bij hem of haar past. De LIO's maken teams, waarin op dit punt verschillen bestaan.

De kenmerken van een 'professioneel werkend en lerend' dus 'goed' team (zie eerste artikel) fungeren als het ideale beeld. Ze maken voor zichzelf een teamontwikkelingsplan inclusief evaluatiemomenten. Er wordt zowel op de ALO als in de school aan vele individuele en schooltaken op micro- en mesoniveau gewerkt. Alle taken zijn reële praktijkproblemen die in drie projecten worden geclusterd.

- 1 Een Studie-, Werk-, Beleidsplan-project dat in drie fasen wordt opgebouwd. De taken richten zich op organisatie-, programma- en (onderwijs)aanpakontwikkeling.
- 2 Een evaluatieproject (EVALO). Een evaluatieonderzoek naar het bewegingsonderwijs in de school.
- 3 Een afstudeerproject. Daarin staat programma-, aanpak-, toets- of leermiddelontwikkeling centraal. Het wordt samen met de coach en soms met de vaksectie uitgevoerd. Hierin vindt onderzoek, ontwikkeling én invoering van het product of een procedure in de school plaats.

AL LEREND WERKEN

Het functioneren als een lerend team wordt door de volgende acties bevorderd:

- in het teamoverleg worden regelmatig ervaren knelpunten en succeservaringen uitgewisseld
- bij 'ernstige' knelpunten wordt een intervisiegesprek gevoerd
- taken worden tijdens het wekelijkse werkoverleg, van ongeveer twee uur, verdeeld en de uitwerkingen worden met elkaar besproken; de aard en de complexiteit van de taken bevorderen het samenwerkend leren; bij een deel van dit werkoverleg is een opleider betrokken
- de teams geven regelmatig workshops/clinics om elkaar te scholen; het zijn zowel didactische workshops als workshops gericht op het maken van vakbeleid
- een gemeenschappelijke leertaak is: ontwikkel voor jezelf het meer 'actief leren onderwijzen' en leer daar ook anderen beter mee te werken; het is een innovatie- of veranderingstaak.

Bij de uitvoering van taken is sprake van verschillen in breedte en diepgang en daarmee van de te ontwikkelen competenties. Een goed kunnen plannen en benutten van de beschikbare studie-, overleg- en ontwikkelingstijd en de kwaliteiten van het team bepalen die breedte en diepgang. Het werken onder tijddruk wordt bewust relatief hoog gemaakt en gehouden. Werken in het onderwijs kenmerkt zich immers door het functioneren op vele verschillende fronten en niveaus tegelijk.

TEAMKWALITEITEN

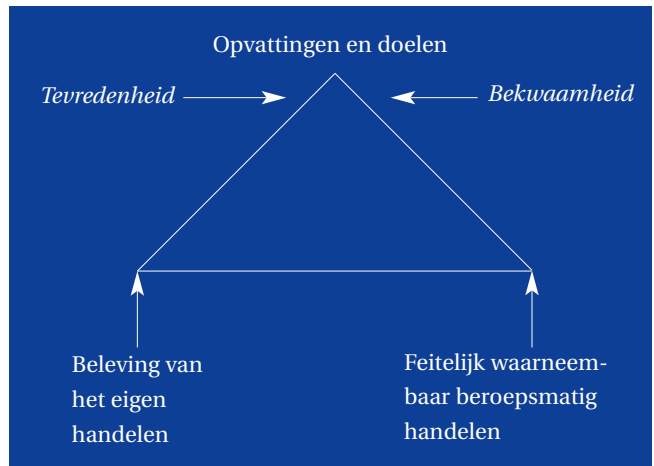
LIO's participeren in teams op school die in tien procent van de gevallen 'goed' werkende en lerende teams zijn. Twintig procent van de secties zijn 'goed op weg'. In de loop van de jaren hebben we geen verandering in deze verdeling zien optreden. Met onze maatstaven ligt dat voor het functioneren van de LIO-teams in een opleiding anders (Timmers, 2004). In de periode van 1999-2002 hebben we drie groepen LIO's

nauwkeurig gevolgd. Het ging in totaal om achttien teams. Hiervan functioneerden drie teams (17%) aan het einde van een traject op een 'voldoende' niveau van startbekwaamheid. Acht teams (44%) functioneerden op een 'meer dan startbekwaam' of zeer redelijk niveau en zeven teams (39%) op een zeer professioneel of excellent niveau. De teamontwikkeling in zo'n vierdejaars traject varieerde van: nauwelijks (1 team), sterk (11 teams) tot zeer sterk (7 teams). Ook het team van opleiders (drie mannen) probeert als een 'goed' werkend en lerend team te functioneren en een werkleeromgeving te creëren, waarin voortdurende innovatie plaatsvindt: het maken van een voor studenten 'krachtige' leerwerk omgeving. Het ontwikkelen van een voorbeeldrol daarin, domineert sterk. In het eerste artikel beschreven we de succesfactoren van een lerend team (Timmers, 2004). De LIO-teams gingen in ons onderzoek steeds professioneler werken en werden ook steeds meer een lerend team. In bijgevoegd figuur 1 geeft de aanduiding + aan dat het redelijk is gerealiseerd, 0 duidt op een neutrale ervaring of een ervaring die niet direct voor de LIO-teams relevant was en – op een niet gerealiseerde activiteit.

ELKAAR BEGELEIDEN OM TE LEREN ÉN TE VERANDEREN

Een kernprincipe van 'goed' werkende en lerende teams is de bereidheid elkaar te helpen én de acceptatie en de wil zich door anderen te laten begeleiden/scholen. Dat kan alleen als er van een 'veilige sfeer' en een goede verstandhouding sprake is. Samenwerkend leren ontwikkelen krijgt vorm in (leer)projecten die het team in een bepaalde periode wil gaan uitvoeren. Bekend is dat een goed georganiseerd begeleiden van elkaar binnen een school meer effect heeft dan nascholingen (Bergen & Derksen, 1995). 'Goed' begeleiden veronderstelt het openstaan voor en het willen helpen van anderen bij veranderen. Dat betekent de noodzaak tot expliciteren, het ter discussie stellen en soms inruilen van opvattingen die aan 'oud' gedrag ten grondslag liggen. Hiervoor is reflectie nodig. Dat betekent: terugkijken naar wat gedaan en ervaren is,

bewust worden of expliciteren van opvattingen achter keuzes én ideeën over veranderingen bij de volgende actie. De kernvraag is: wat is de aanleiding voor het handelen geweest? Dat is hét vertrekpunt voor de reflectie én de gewenste begeleiding daarbij. De verschillende vertrekpunten kunnen in een reflectiedriehoek worden weergegeven (Korthagen, 2002; vrij naar Fonderie-Tierie et al., 1999). Zie figuur 2.

Figuur 2. De reflectiedriehoek

'Afstemming' zegt in dit figuur iets over de afstand tussen het feitelijke gedrag en de wijze waarop dat gedrag door de betrokkene zelf wordt ervaren en beleefd. 'Bekwaamheid' zegt iets over de afstand tussen het daadwerkelijk vertoonde gedrag en het door de persoon en de organisatie gewenste gedrag. 'Tevredenheid' zegt iets over de afstand tussen dat wat iemand goed en waardevol vindt en dat wat hij voelt en beleefd bij het eigen beroepsmatig functioneren. Bij reflectie spelen al deze aspecten een rol. De vertrekpunten kunnen verschillen. Het vertrekpunt kan het feitelijk handelen zijn bij een gesprek naar aanleiding van het bekijken van een les van een ander (afstemming). Het kan ook gaan om de wijze waarop iemand het eigen functioneren ervaart (tevredenheid) of

Kenmerken van een 'goed' team (+ ; 8, 9 en 11 = 0)			
Speelruimtes (willen en) hebben in 'verantwoordelijk zijn voor...' (0), 'inhoud/aanpak/organisatie van het onderwijs' (0) én bij het 'ontwikkelen' (+).			
Ontwikkelen en veranderen met visie (+), in samenhang (+) en voor iedereen beheersbaar (+)			
Kerncompetentie: reflecterend onderzoeken (0)	Kerncompetentie: ontwikkelen van concepten, plannen en leermiddelen in een voortdurend jojo-actie tussen concept en praktijk (+)	Kerncompetentie: trends signaleren en in acties concretiseren (0); teambeleid maken (+); visie/opvattingen ontwikkelen: van theorie naar praktijk en terug (+)	Kerncompetentie: samenwerkend leren om te blijven ontwikkelen en te veranderen in de vorm van werkbegeleiding, consultaties en elkaar coachen binnen het teamoverleg (0)
Implementeren ván en experimenteren mét ontwikkelingen in het eigen onderwijs (+)			

Figuur 1. Succesfactoren voor de ontwikkeling van een lerend team.

om het beleid van de school en de ideeën van de docent zelf over 'hoe' onderwijs behoort te zijn (bekwaamheid). De vertrekpunten bepalen de begeleidingsvorm.

Bij *coachen* is het bovenste hoekpunt het vertrekpunt. Het is resultaatgericht en maakt een ander meer bewust van zijn handelen en bevordert zijn zelfsturend vermogen. Bij *collegiale consultatie en werkbegeleiding* is de rechter hoekpunt het startpunt. Het gaat om het oplossen van werkproblemen die niet met een tip kunnen worden afgedaan. Er worden ideeën uitgewisseld en afspraken gemaakt. Bij *intervisie en supervisie* is de linker hoekpunt het startpunt. Het gaat om het problematiseren en het zetten van vraagtekens bij de vanzelfsprekendheden die je bewegen. Het gaat om het meer zicht krijgen op het persoonlijk functioneren, met name in de interactie met anderen en om het bewust worden van je gevoelens daarbij. Er is een wil om te veranderen. Motieven daarvoor zijn: het geeft een meerwaarde, het voorkomt vastroesten, de leerlingen kunnen meer leren en/of het veranderen als positief ervaren.

In het algemeen richt het begeleiden zich op het bewust maken van ervaringen óf het beter laten reflecteren daarop, het mee helpen vinden van oplossingen bij vervolgacties/adviezen geven óf zelf laten bedenken van en experimenteren met nieuw gedrag. Het accent bij dat reflecteren ligt bij één van de drie hoekpunten: (1) het achterliggende waardesysteem (vakconcept), (2) het feitelijk handelen of (3) het beleven van het handelen.

In het ene geval wordt er dus in de begeleiding van elkaar veel aandacht besteed aan bewustwording, explicitering en problematisering van wat iemand met het onderwijs wil bereiken (*collegiaal gesprek, inter- of supervisie*). In een ander geval concentreert de begeleiding zich op het verbeteren van het beroepsmatig handelen of op het leren verwerken van persoonlijke gevoelens en ervaringen (*werkoverleg, consultatie, coachen*).

In alle gevallen geldt dat je als persoon bij het begeleid samenwerkend leren voldoende autonomie houdt. Een mix van begeleidingsvormen is daarom aan te bevelen (Stevens et al., 1998). We bekijken die begeleidingsvormen wat nader.

1 Werkoverleg. Er worden werkafspraken gemaakt over acties en er worden adviezen gegeven over hoe problemen kunnen worden aangepakt. Het overleg vindt 'wekelijks' op een vast moment en tijdstip plaats. Het elkaar helpen is gericht op de uitvoering van taken of een project. Er wordt maximaal van de deskundigheden van elkaar gebruik gemaakt. De adviezen zijn concreet en direct toepasbaar.

Dit vindt in het LIO-traject wekelijks ongeveer twee keer twee uur plaats. Van september t/m januari is er één wekelijks begeleid werkoverleg. De opleider functioneert als consultant, is daarna alleen beschikbaar op afroep en dan vooral gericht op de inhoudelijke ondersteuning bij het afstudeerproject.

2 Consultatie. Een belangrijk en actueel werkprobleem wordt diepgaand met elkaar besproken en leidt tot een eigen geko-

zen oplossing. Een voorbeeld is de aanpak van het 'actief leren onderwijzen'. Hoe kunnen we dat doen? Er kan sprake zijn van de rol van hulpvrager of hulpbieder, maar beide kunnen ook de rol van de helper van elkaar spelen. In het gesprek hebben collega's een gelijke status en deskundigheid en willen doelgericht van de ervaring van elkaar leren. Het elkaar 'op maat' helpen kan plaatsvinden door gesprekken over beroepsproblemen, discussie of het geven van workshops aan elkaar.

In het LIO-traject gaat het vooral om het ontwikkelen van 'actief leren onderwijzen'. Wekelijks worden didactische en op managementaspecten gerichte workshops/clinics aan elkaar gegeven. Presentaties van beleidsplannen, referaat over de eigen professionele ontwikkeling, projectpresentaties leiden tot een elkaar kritisch bevragen. Ook binnen het team van opleiders vinden frequent collegiale consultaties plaats.

3 Uitwisselen van succeservaringen ('good practice'-ervaringen) en intervisie bij knelpunten. Het is een op leren gerichte vorm van systematische uitwisseling van werkervaring en gezamenlijke reflectie daarop door collega's om tot een beter functio-

FOTO: ALIEN ZONNENBERG

Edwin Timmers tijdens een nascholing in actie

neren te komen. Systematisch wordt geprobeerd om meer inzicht in het persoonlijk functioneren van een collega te krijgen bij zijn succeservaring of knelpunt. Het problematiseren en analyseren van het eigen functioneren is de kern. Door vragen te stellen worden verbindingen gelegd tussen het handelen, het beleven, eerdere ervaringen en opvattingen. Er wordt een spiegel voorgehouden. Inbreng is vrij. Deelnemers zijn gelijkwaardig. Het doel is het ontwikkelen van handelingsalternatieven en het verdiepen van ervaringen vanuit het perspectief van de inbrenger. Er is sprake van themagecentreerde interactie (Fonderie-Tierie, 1998). Iemand brengt een onderwerp in. Er is een gespreksleider. Het proces verloopt

verder als volgt: (1) introductie van het onderwerp, (2) korte schets van ervaringen, (3) stellen van informatieve vragen ter verheldering, (4) analyse van de situatie, waarbij de deelnemers bespreken hoe zij tegen de situatie aankijken en welke oorzaken voor het 'probleem/uitdaging' zijn te vinden; de inbrenger van het onderwerp houdt zich buiten dit gesprek, (5) standpuntbepaling van elke deelnemer: hoe zou je het 'probleem/uitdaging' nu gaan aanpakken? (6) wat heeft de inbrenger van het onderwerp zelf gedaan of gaat hij doen? (6) discussie over de voor- en nadelen van de verschillende aanpakken, (7) de inbrenger geeft eerst aan wat ervan geleerd is en daarna geven de andere deelnemers aan het gesprek dat aan, (8) de gespreksleider evalueert het verloop en resultaat van het gesprek.

In het LIO-traject wordt dit door elk team toegepast. Het aantal varieert van wekelijks tot een keer in de twee of drie weken. Een andere bron om van elkaar te leren zijn de persoonlijke en teamreflecties. In meerdere gesprekken worden (leer)ervaringen geëxpliciteerd.

4 Coachen van elkaar richt zich op het verbeteren/vernieuwen van het eigen onderwijsgedrag. Op basis van vertrouwen werken twee of meer collega's met elkaar samen, reflecteren op ervaringen en delen die reflecties met elkaar, er worden nieuwe didactische vaardigheden uitgetoetst, uitgebreid en verfijnd, ideeën worden uitgewisseld, er wordt naar het lesgeven van elkaar gekeken, onderzoek gedaan en problemen opgelost. De samenwerking vindt plaats tussen meer en minder ervaring bezittende collega's en duurt een bepaalde, vooraf afgesproken, periode. Het stimuleert het bestuderen van theorie, het geven van inhoudelijke feedback op geobserveerd gedrag en het daarop afstemmen van 'nieuw' te leren onderwijsgedrag en de afstemming op het gedrag van leerlingen. Het vergroot het (zelf)bewustzijn door het accentueren van het leerperspectief en van de effecten van het eigen handelen op het gedrag van anderen (Engelen & Bergen, 2002). Coachen kan op verschillende aspecten gericht zijn (Kolb, 1984; Baert & Dekeyser, 1999).

Bij *ontwikkelingsgericht coachen* is sprake van *concreet leren* door het opdoen van ervaringen en het bezinnen bij het oplossen van problemen. De coach helpt bij het onderzoeken van problemen en laat al vragend en spiegelen problemen formuleren, analyseren en van verschillende kanten bekijken. Bij *oplossingsgericht coachen* is sprake van *reflectief leren* door waar te nemen en te overdenken wat goed en fout ging bij een concrete ervaring. De coach maakt gebruik van eigen deskundigheid in het oplossen van problemen. Hij geeft richtlijnen en informatie die nodig zijn voor het bedenken van oplossingen en stimuleert de ander om zelf met ideeën en voorstellen te komen. Bij *participatiegericht coachen* is sprake van *abstract leren* door waarnemingen en overdenkingen in nieuwe geordende begrippen te vertalen. Door samenwerking gaat de ander na, weegt af en beslist welke oplossingen de beste zijn. De coach adviseert, geeft aanwijzingen en feedback over het gedrag en het leren van de ander.

FOTO: HANS DUKKROFF

Ook leerlingen coachen elkaar

Bij *toepassingsgericht coachen* is sprake van *actief laten leren* door het uitproberen en toetsen van nieuwe begrippen in de praktijk door doen, helpen bij het zelfsturend leren en werken, al vragend stimuleren om het ontdekte en het geleerde in het werk toe te passen.

Coachen kan ook op afstand plaatsvinden. Belangrijk is het krijgen van meer inzicht in het eigen functioneren en dat van anderen door dát functioneren te problematiseren, te analyseren en te verbeteren. Er is een één op één relatie. Er wordt door de adviesvrager een onderwerp ingebracht. Dat gebeurt niet met de bedoeling direct oplossingen te horen, maar te vernemen hoe je dergelijke problemen zelf kunt oplossen. De nadruk ligt op probleemverheldering en bevordert de reflectie en het leren te leren.

In het LIO-traject ligt veel nadruk op het ontwerpen van een subjectieve onderwijstheorie/vakconcept en het concreet toe-passen van opvattingen in de praktijk. Het coachen binnen de LIO-teams vindt onderling nauwelijks plaats. Het coachen door de coach op de stageschool en de opleiders wordt wél nadrukkelijk gedaan. Het gaat dan vooral om het ontwikkelings- en toepassingsgericht coachen. Het richt zich op de

*door de LIO zelf ingebrachte aandachtspunten, periodieke leer-
verslagen, periodeplannen en portfoliomateriaal.*

5 Supervisie. Supervisie is gericht op de ontwikkeling van de individuele professional met als doel het verhelderen van persoonlijke interactie- en communicatiepatronen binnen het beroepsmatig functioneren en op het ontwikkelen van een zo effectief mogelijk gedragsrepertoire vanuit de eigen mogelijkheden en kwaliteiten. Het reflecteren op het eigen beroepsmatig handelen of dat van het team staat centraal. Het vereist specifieke begeleidingsvaardigheden en is daarom voorbehouden aan collega's met een specifieke taak daarvoor binnen een school, zoals een interne opleidingscoördinator.

In het LIO-traject hebben twee opleidingscoördinatoren enkele keren een LIO gesuperviseerd.

De keuze voor een begeleidingsvorm is mede afhankelijk van de fase van professionele ontwikkeling (Vonk, 1989). In een beginfase ben je vooral met jezelf bezig tijdens het ingroeien in het werk en het verwerven van een eigen plek in de organisatie. Wat domineert is: kan ik dit werk aan? Accepteren anderen mij? De te kiezen werkvorm is intervisie. In een latere fase verschuift je aandacht naar de kerntaak. De aandacht

richt zich op zakelijke én persoonlijke aspecten. De te kiezen vormen zijn werkbegeleiding en collegiale consultatie. Een volgende stap is de integratie van de verschillende facetten van het werk en de eigen wensen, mogelijkheden en beperkingen. De te kiezen werkvormen zijn collegiale consultatie en coachen. Tenslotte komt de fase van de veranderingsbereidheid en heroriëntatie binnen de eigen werkzaamheden, de school of daar buiten. De te kiezen werkvorm is supervisie. In aanvulling hierop bieden studiedagen, cursussen, workshops, leerprojecten en netwerken eveneens begeleidingsmogelijkheden.

Het begeleidend samenwerkend ontwikkelen en veranderen staat haaks op wat de praktische werkelijkheid is. Kwakman concludeert in haar onderzoek (1999, p. 182) dat docenten niet bewust willen leren, niet actief naar feedback op hun functioneren op zoek zijn, routinegedrag overheerst, onderwijskundige en/of vakdidactische literatuur weinig wordt gelezen, vernieuwende activiteiten maar beperkt worden ondernomen, voor samenwerkend leren weinig tijd wordt vrijgemaakt en de eigen bekwaamheid om te veranderen niet hoog wordt ingeschat.

Het is zeker dat het elkaar begeleiden bij reflectie en feedback op het dagelijks handelen de toename van de eigen competenties bevordert. Het zijn voor een lerend team de kernactiviteiten (Van den Berg & Vandenberghe, 1999).

De in beide artikelen gegeven schets van een professioneel werkend en lerend team toont aan, dat het wellicht toch iets te simpel is om die ontwikkeling een 'fluitje van een cent' te noemen. Het vereist beslist de nodige inspanning en randvoorwaarden. Maar op deze manier werken motiveert elke deelnemer, in ieder geval de meeste LIO-teams en wij hebben dat aan den lijve kunnen ervaren! Waar je zin in hebt of wat je plezierig vindt, kost eigenlijk nooit inspanning. Naar je gevoel blijft het dan ook een 'fluitje van een cent'.

Over de auteurs

Dr. Edwin Timmers, drs. Guus Zengerink en Dinant Roode zijn allen opleider aan de Hanzehogeschool, Instituut voor Sportstudies te Groningen.

Noot

1. De ALO-Groningen wordt thans aangeduid als Instituut voor Sportstudies. De lerarenopleiding heeft de aanduiding: afdeling sportontwikkeling.

CORRESPONDENTIE: e.i.timmers@pl.hanze.nl

NIEUWSBULLETIN VOORTGEZET OND

In dit deel van het nieuwsbulletin krijgt u de volgende onderwerpen voorgeschoteld:

- 1 werkbijeenkomst vernieuwde onderbouw vo
- 2 netwerk volgscholen LO2 vmbo
- 3 de verkiezing van de sportiefste school van Nederland
- 4 certificering sportactieve scholen
- 5 kaderopleiding omgaan met conflicten en agressie
- 6 jaarverslag PPSI
- 7 taken KVLO binnen de alliantie OCW/VWS/NOC*NSF
- 8 SDV
- 9 conferenties en studiedagen.

WERKBIJEENKOMST VERNIEUWDE ONDERBOUW VOORTGEZET ONDERWIJS

De KVLO organiseert dit voorjaar op 19 april 2006 een werkbijeenkomst voor scholen die ondersteuning nodig hebben bij het ontwikkelen van de nieuwe onderbouw. Zij komen samen in een werkbijeenkomst waar ervaringen worden uitgewisseld met docenten LO in de vernieuwde onderbouw voor wat betreft het insteken in de nieuwe scenario's van de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming vanuit 'bewegen en sport'. Mogelijk

kan uit deze bijeenkomst een netwerk worden geformeerd. Deskundigen van de SLO en ALO zijn hierbij vertegenwoordigd.

NETWERK VOLGSCHOLEN LO2 IN HET VMBO

In een netwerk van 21 pilotscholen is het eindexamenprogramma LO2 vmbo succesvol aangeboden. De programma's zijn vanuit de ervaringen aangepast en zijn ter goedkeuring aangeboden aan het ministerie. De KVLO en SLO starten een netwerk voor scholen die zich willen voorbereiden op het LO2 examenvak voor vmbo.

De volgende stappen zullen nog door OCW worden genomen om de borging van LO2 in het vmbo te realiseren:

- 1 Wetswijziging van de Wet op het Voortgezet Onderwijs; het vak LO2 zal worden toegevoegd aan de keuzevakken van het vrije deel van de gemengde en theoretische leerweg in het vmbo. Uit overleg met juristen is gebleken dat het wetgevingstraject dat in gang is gezet, een wetswijziging per 1-8-2008 mogelijk kan maken. onvoorziene omstandigheden daargelaten.
- 2 De minister van OCW zal het examenprogramma nog

Breakdance tijdens eerste verkiezing van de 'Sportiefste school van Nederland' (zie pag. 35)

FOTO: HANS DIJKHOFF

officieel vaststellen, na inwerkingtreding van de benodigde wetswijziging.

- 3 Voor vmbo-scholen die geïnteresseerd zijn in het programma LO2 wordt het mogelijk gemaakt om hier, vooruitlopend op de wetswijziging, ervaring mee op te doen. Hiertoe zal binnenkort een beleidsregel worden gepubliceerd op basis van de artikelen 25 en 29, zesde lid, van de WVO. Scholen die per 1-8-2006 of 1-8-2007 willen starten met LO2 kunnen hun belangstelling en voornemens kenbaar maken en ontvangen dan een beschikking.
- 4 De projectscholen hebben het programma kunnen ontwikkelen op basis van ontheffingen. Zij kunnen in vervolg hierop, op basis van de onder punt 3 genoemde beschikking, het programma LO2 binnen hun school continueren of uitbreiden. Zij dienen daarvoor een aanvraag in te dienen.

Informatie hierover zal in de 'Regelingen OCW' verschijnen (het vroegere Gele Katern). Voor vragen kunt u terecht bij c.mooij@slo.nl of alien.zonnenberg@kvlo.nl.

DE VERKIEZING VAN DE SPORTIEFSTE SCHOOL VO VAN NEDERLAND

Op donderdag 20 april, de dag van School en Sport in de Nationale Sportweek, komen vijf genomineerde scholen naar Papendal in Arnhem om in een feestelijke landelijke finale te strijden om de fel begeerde titel. Op verzoek van een aantal scholen is de inschrijving verlengd tot begin maart. Voor 10 maart moeten alle aanmeldingen binnen zijn. Zie: www.schoolensport.nl voor het aanmeldingsformulier.

Wat staat de winnaar in 2006 te wachten?

- De titel de Sportiefste School VO 2006.
- € 6000,00 aan waardecheques voor sportartikelen.
- Deelname van twaalf leerlingen aan het uitwisselingsprogramma Nederland-Australië 400 jaar. Vertrek op 3 juni vanaf Schiphol.
- Veel publiciteit en uitnodigingen voor studiedagen en congressen om uw concept toe te lichten.

CERTIFICERING SPORTACTIEVE SCHOLEN

Vanaf mei kunt u zich weer aanmelden voor de Certificering Sportactieve Scholen. Zowel scholen uit het PO als uit het VO kunnen zich daarvoor aanmelden. Op www.schoolensport.nl vindt u meer info over geldigheid, wijze van aanvragen, kosten en gebruik logo.

KADEROPLEIDING 'OMGAAN MET CONFLICTEN EN AGRESSIE'

Voor docenten LO in het voortgezet onderwijs en Bve-veld wordt een kaderopleiding voor het ontwikkelen van een programma voor het leren omgaan met conflicten en agressie georganiseerd. Aansluiting wordt gezocht bij de bestaande

opleidingen en cursussen in het land zoals de cursus zelfverdediging voor meisjes van de KVLO en de cursus 'Jongens in balans' en 'Rots en water'. In samenwerking met vertegenwoordigers van de Judobond Nederland en de NISB. Diverse deskundigen waaronder de ALO docenten worden uitgenodigd om mee te denken in deze ontwikkeling. Geïnteresseerden in deze cursus kunnen zich aanmelden bij alien.zonnenberg@kvlo.nl. Start augustus 2006.

JAARVERSLAG PROJECTGROEP PREVENTIE SEKSUELE INTIMIDATIE, DE PPSI

Vragen over gedragscode, seksuele intimidatie in samenwerking met de PPSI voor docenten voortgezet onderwijs, Bve en hbo. Het is een zeer aangrijpende situatie voor een docent LO wanneer een naaste collega beschuldigd wordt van seksuele intimidatie. Dit heeft een grote impact op de school en op de vaksectie, zijn naaste medewerkers en vrienden. In die situaties is de taak en de rol van de vertrouwenspersoon intern of extern cruciaal voor wat betreft de communicatie naar de collega's ouders en leerlingen. Afgezien van het feit of de aanklacht van het misbruik terecht is of niet, dan wel wettelijk bewezen kan worden, spelen er in iedere situatie veel emoties een grote rol. De KVLO werkt hierin samen met de PPSI. Onderlinge deskundigheid wordt middels conferenties en gesprekken uitgewisseld en de website voorziet in een groot aanbod van deskundige informatie en hulp. De werkgroep 'Onterecht beschuldigd' die op de www.ppsi.nl te vinden is, is daar een voorbeeld van. De KVLO heeft gedragsregels verwoord en hoopt daarmee door goede informatie aan haar leden, maar ook door deskundige scholing op de ALO te voorkomen dat mensen daders worden. Door een goed preventiebeleid op de scholen kan men voorkomen dat beschuldigingen onterecht geuit worden. Op de site van de PPSI staat actuele informatie voor docenten. Bijvoorbeeld een teamspel waarin je schoolbreed gaat afspreken hoe je omgaat met elkaar en de leerlingen. Welk gedrag je niet wenselijk vindt en wat je daar als team aan kunt doen. Nieuw is ook het inschakelen van de conciërge bij het voorkomen van conflicten en intimidatiegedrag.

ALLIANTIE OCW, VWS EN NOC*NSF

Het belang van het bewegen wordt in de alliantie 'School en sport' van het ministerie van OCW en VWS in samenwerking met NOC*NSF duidelijk gemarkeerd. aanleiding is het succesvolle Europese jaar van de opvoeding door sport (EYES) in 2004 geweest. Op 7 juni 2005 is de alliantie 'School en sport samen sterker' getekend. In dit convenant is afgesproken dat in 2010 op 90% van alle scholen elke leerling iedere dag kan sporten, binnen en buiten de schooluren. Het uiteindelijke doel is het levenslang bewegen en sporten van jongeren. De basis hiertoe wordt versterkt door het stimuleren van samen-

*Ook in de toekomst
kunnen ze blijven bewegen*

werkingsvormen tussen onderwijs en de georganiseerde sport. Binnen de Alliantie worden verschillende bewegings- onderwijsversterkende doelen geformuleerd als het bevorderen van de integratie het voorkomen van drop-outs en het herstellen en bewaren van de balans tussen eten en bewegen. De alliantie is een onderdeel van de nota Tijd voor sport (september 2005) van het kabinet.

Harry Stegeman heeft in opdracht van de rijksoverheid een vooronderzoek gehouden, voor de brede analyse van de huidige situatie school en sport en aan welke voorwaarden moet worden voldaan om de intentie van het kabinet te kunnen realiseren. Wat zijn de vraagstellingen voor de brede analyse. De analyse wordt gehouden naar aanleiding van Motie Rijpstra. Aan welke voorwaarden moet worden voldaan om in 2010 90% voor alle scholen een dagelijks aanbod van sport en bewegen te kunnen realiseren?

Hij noemt zes gebieden:

- 1 structurele samenwerking tussen scholen en andere lokale sportaanbieders
- 2 adequaat aanbod van sport en bewegen
- 3 voldoende en deskundig kader binnen- en naschools
- 4 voldoende en adequate accommodatie
- 5 draagvlak bij leerlingen, ouders, scholen en sportaanbieders
- 6 financiering.

Hoe is de stand van zaken in het hier en nu voor wat betreft het aanbod van school en sport. Het beweegmanagement kan een goede kans maken wanneer er een goede samenwerking is met de scholen. Stromingen die er nu al zijn, worden besproken zoals:

- de breedtesportimpuls
- BOS-impuls

- de brede school
- het Groninger Sportmodel
- elke dag bewegen Rotterdam.

De resultaten van de brede analyse zullen in 2007 uitgangspunt zijn van het nieuwe kabinet.

De KVLO is gevraagd om de programmalijn sportactieve scholen te stimuleren.

SPORT DIENSTVERLENING EN VEILIGHEID (SDV)

Het programma Sport Dienstverlening en Veiligheid (SDV) is goedgekeurd door OCW en per augustus 2007 zal dit wettelijk verankerd zijn. Het programma is bedoeld voor basisberoeps- en kaderleerlingen van de derde en vierde klas van het vmbo. De 34 pilotscholen die al een aantal jaren hebben geëxperimenteerd met dit nieuwe (examen)programma, hebben van het ministerie het groene licht gekregen en daarmee onthefing van wet- en regelgeving totdat het programma in de wet is opgenomen.

Inmiddels hebben 30 nieuwe scholen zich bij het APS aangemeld voor een Invoerings- en begeleidingsprogramma SDV die middels een regionaal arrangement SDV in augustus 2006 of augustus 2007 gaan aanbieden. Alle scholen doen mee met de proefexamens totdat in 2008 het eerste officiële examen (CSPE) wordt afgenomen.

De projectleider van dit programma is dhr. Hans van Tuyl.
E-mail: hvt@emailtoday.nl

Correspondentie: alien.zonnenberg@kvlo.nl

CORRESPONDENTIE: alien.zonnenberg@kvlo.nl

DE IRP-PRAKTIJK

De afdeling individuele rechtspositie biedt hulp en bijstand bij allerhande vragen en problemen die voortvloeien uit de werksituatie van leden van de KVLO. Deze juridische bijstand geldt voor leden werkzaam in en buiten het onderwijs. Om een indruk te geven van de zaken die dagelijks op de afdeling Rechtspositie behandeld worden in deze rubriek een selectie uit gestelde vragen. Door: mr. Sandra Roelofsen

In aansluiting op de in LO nummer 3 behandelde vraag over het terugkomen op uw vrije BAPO-dag de volgende veel gestelde vraag:

'Moet ik als deeltijder terugkomen op mijn vrije dag als mijn werkgever juist op deze dagen, waarop ik verantwoordelijk ben voor de zorg van onze kinderen, vier keer per jaar een verplichte studiedag inroostert?'

In deze regelmatig terugkerende discussie tussen parttime werkenden en de werkgever zijn de volgende uitgangspunten voor u van belang:

Het taakbeleid van een school dient gericht te zijn op een evenwichtige spreiding van de aan de werknemer op te dragen werkzaamheden en werkdruk over het schooljaar. Bepaalde werkzaamheden dienen, naast de lesgevendende taken, in uren herkenbaar te zijn weergegeven in uw jaartaak voor een cursusjaar. Dit zal leiden tot uw lesrooster en een rooster van overige activiteiten. Van een parttimer mag in beginsel gevraagd worden aanwezig te zijn op een normaal voor u vrije dag voor activiteiten die vermeld zijn op het activiteitenrooster, indien deze een incidenteel karakter dragen.

De activiteit, in dit geval scholing, dient dus in ieder geval van te voren bekend te zijn, incidenteel plaats te vinden en te passen binnen uw jaartaak van uw parttime factor x 1659 uur (de normjaartaak).

Uw werkgever mag dus van u vragen om incidenteel op vooraf gegeven tijdstippen aanwezig te zijn voor activiteiten die binnen uw jaartaak vallen. Die vraag dient wel redelijk te zijn en gewogen te worden met de betaalde verplichtingen die u als werknemer elders heeft of verplichtingen die u in de privé-sfeer heeft. Het is bijvoorbeeld discutabel als een (parttime) collega met betaalde verplichtingen elders geen plicht heeft tot bijwonen, terwijl aan privé-verplichtingen, bijvoorbeeld de zorg voor een jong kind, blijkbaar minder belang wordt gehecht door u wel te verplichten.

'Maar mijn directeur zegt dat ik een gedeelte van mijn salaris 'gratis' krijg. Daarom moet ik aanwezig zijn bij studiedagen, ook al is het mijn vrije zorgdag!'

Het argument van de school dat u als een leerkracht een gedeelte (namelijk 10% voor deskundigheidsbevordering) van uw salaris 'gratis' krijgt is niet houdbaar. U krijgt geen salaris

gratis, u hebt recht op dat salaris, gekoppeld aan het aantal uren van uw jaartaak. Binnen de jaartaak van een leerkracht is een gedeelte gereserveerd om te scholen, uw vak bij te houden, om uw deskundigheid op peil te houden, ingevuld vanuit uw eigen professionaliteit. Wel kan de school u vragen verantwoording af te leggen over de feitelijke besteding daarvan. Bij deze school wordt een gedeelte van de deskundigheidsbevordering vooraf ingevuld door de werkgever door gezamenlijke verplichte studiedagen in te plannen. Dat kan, maar dient voor u als parttimer niet onredelijk bezwarend te zijn en in verhouding te staan tot de werkdruk van anderen, niet parttime werkenden.

U zult gezien het voorgaande begrijpen dat een redelijke houding van werknemer en werkgever verwacht wordt in deze zaken. Redelijk is geven en nemen en belangen afwegen van beide partijen. Wellicht is het in dit geval voor de bewuste collega wel mogelijk om op de geplande studiedagen aanwezig te zijn als de werkgever bijvoorbeeld een vergoeding geeft voor de extra kosten van de kinderopvang. Wellicht is een betere oplossing dat de collega de helft van de studiedagen aanwezig is en op een andere wijze de deskundigheidsbevordering verantwoordt aan de werkgever (door bijv. studiedagen bij de KVLO te volgen).

Voor meer vragen op dit of ander rechtspositioneel gebied kunt u zich wenden tot de afdeling IRP, te bereiken per e-mail: irp@kvlo.nl en dagelijks van 12.30-16.30 uur op telefoonnummer 030 693 7678.

VAKDOSSIER LO2 NIEUWE STIJL

Van 2000 tot en met 2003 bracht SLO voor alle vakken in de tweede fase jaarlijks een vakdossier uit, in het kader van het project Herziening examenprogramma's havo/vwo. Inmiddels is de herziening van de examenprogramma's voltooid. SLO gaat, in opdracht van OCW, wel door met het uitbrengen van vakdossiers, zij het op een andere wijze. In dit artikel gaat het om het dossier LO2. Door: Eric Swinkels en Berend Brouwer

Er komt jaarlijks een beperkt aantal vakdossiers uit met specifieke vraagstellingen, opgesteld in overleg met de opdrachtgever OCW en het Tweede Fase Adviespunt. In 2005 betrof dat o.a. een vakdossier voor LO2. De specifieke vraagstelling voor dit vakdossier luidde:

- Wat zijn de ervaringen met LO2 tot dusver bij docenten en leerlingen?
- Zou LO2 een geschikt keuzevak kunnen zijn binnen het profiel Natuur en Gezondheid?

Voor het antwoord op de eerste vraag zijn panels geraadpleegd van docenten en leerlingen, is literatuurstudie gedaan en is gebruik gemaakt van een onderzoek van het lectoraat 'bewegen en gedragsbeïnvloeding' van de Christelijke Hogeschool Windesheim in Zwolle.

Het antwoord op de tweede vraag is gebaseerd op onderzoek dat de KVLO liet uitvoeren in het hoger onderwijs.

Berend Brouwer vraagt zich af...

FOTO: ALIEN ZONNENBERG

INHOUD VAN HET VAKDOSSIER 2005 VOOR LO2

Het vakdossier LO2 behandelt dit keer een aantal vragen. In de eerste plaats gaat het om de vraag wat LO2 is, hoe het zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld en wat er voor LO2 gaat veranderen met de herziening van de tweede fase per 2007.

Daarna volgt het 'stand van zaken'-onderzoek. Het is een vervolg op en actualisering van het stand van zaken-onderzoek in de vakdossiers lichamelijke opvoeding 2000 tot en met 2003. Ook nu weer gaat het om de vraag: hoe is het gesteld met de beoogde vernieuwingen van het vak in de tweede fase, en welke knelpunten en successen zijn daarbij te onderscheiden? Het antwoord zochten we in een verkenning van literatuur en internetsites, in panels van docenten en leerlingen en in een onderzoek van de Hogeschool Windesheim.

Het derde deel gaat over de vraag of LO2 profiel keuzevak binnen het profiel Natuur en Gezondheid zou moeten worden. In hoofdstuk vier tenslotte trekken we de conclusies uit het geheel. Hoe staat het er voor met LO2?

HET VAK LO2 IN DE TWEEDE FASE

In een eerste paragraaf schetsen we verkort wat LO2 is. Voor welke leerlingen is het bedoeld? Wat is de plek van LO2 in de doorstroomprofielen? Voor welke vervolgonderwijsopleidingen is LO2 doorstroomrelevant? Hoe is het examenprogramma opgebouwd? Op al deze aspecten wordt veel dieper ingegaan in de 'Handreiking schoolexamen lichamelijke opvoeding 2 havo/vwo' die SLO vorig jaar maakte. Deze is te downloaden van de website van SLO en van de LO community.

Daarna gaan we in op wat er nu verandert per 2007. In het artikel van Guus Klein Lankhorst, Eric Swinkels en Berend Brouwer in dit blad (nr. 3 van 2006) vertelden we daar meer over. Heel in het kort komt het neer op:

Status en positie van LO2 blijven ongewijzigd. Een vak in het algemene deel met uitsluitend een schoolexamen als afsluiting.

- Het aantal eindtermen is geringer geworden en de eindtermen zelf zijn geglobaliseerd. De inhoud van de eindtermen is echter gelijk gebleven.
- De studielast voor LO2 gaat voor havo van 240 naar 320 uur en voor vwo van 280 naar 440 uur.

- Daardoor wordt de overladenheid van het programma opgelost en komt er in het vwo-programma (net als het in het havo al het geval was) ruimte voor bewegen en regelen.
- De expliciete vormvoorschriften voor de examinering gelden formeel niet meer.

STAND VAN ZAKEN-ONDERZOEK

Literatuurverkenning

We hebben eerst in de literatuur en op websites gezocht of we iets konden vinden over successen en problemen rond LO2. Alles wat daar verschenen is vatten we heel in het kort samen en we verwijzen er naar zodat u het zelf nog eens zou kunnen nalezen. Maar dat is niet veel. Er is nauwelijks over LO2 geschreven, behalve naar aanleiding van studiedagen en door ondersteunende instelling zoals KVLO, SLO en het Adviespunt tweede fase. De geluiden zijn overwegend positief en de thema's waar men over spreekt zijn toetsing en beoordeling, kwaliteit van LO2 en studiehuisdidactiek.

Panelgesprekken

Ook spraken we met panels van LO2-docenten en leerlingen die LO2 volgen. We stelden hen deze vragen.

Voor de LO2-docenten:

- Wat ervaart u als de belangrijkste positieve punten/successen van LO2?
- Wat ervaart u bij u op school als knelpunten van LO2?
- Als u eens terugkijkt, kunt u dan zeggen dat daar 'beweging' in zit? Dat wil zeggen welke successen en knelpunten worden sterker of juist minder prominent?
- Als u iets zou mogen veranderen aan LO2 (bijv. het examenprogramma, de manier van werken, de toetsing, etc.), wat zou u dan veranderen of willen verbeteren?
- Waarom zou u collega's aan- (of af)raden om ook LO2 in te gaan voeren?

Voor de LO2-leerlingen:

- Hoe ervaar je het vak LO2?
- Wat vind je goed aan LO2? Wat moet zeker zo blijven?
- Wat vind je minder aan LO2? Wat zou je willen veranderen?
- Waarom heb je LO2 gekozen, wat wil je er mee gaan doen? En voldoet LO2 aan die verwachting?
- Zou je aan derdeklassers adviseren om LO2 te kiezen (of juist niet) en waarom?

Onze conclusie is dat docenten en leerlingen behoorlijk op één lijn zitten met hun opvattingen over LO2. LO2 heeft ten opzichte van LO1 meer diepgang en biedt daarmee een uitdaging voor docenten en leerlingen. Beide groepen zijn hierdoor uiterst gemotiveerd. LO2 is ook niet alleen voor de sportief zeer begaafden. Vooral een goede motivatie telt. Bewegen staat centraal bij LO2, zowel verbredend als verdiepend, maar er komt ook veel meer bij kijken. Organiseren,

regelen, leiding geven en meer theorie achter de praktijk. Over de invulling van die theorie is men het ook eens: die wisselt nogal. Theorie moet goed gekoppeld worden aan praktijk, moet serieus worden ingevuld maar weer niet leiden tot teveel schriftelijk werk.

Beide groepen vinden het goed dat er meer tijd voor LO2 komt, zonder direct iets aan het examenprogramma te willen veranderen. Docenten ervaren voor LO2 meer werkdruk dan leerlingen.

Het verschil tussen havo en vwo en het belang van LO2 voor schoolklimaat en PR houdt de docenten wel en de leerlingen veel minder bezig. Leerlingen vinden LO2 vooral een erg leuk vak.

Onderzoek naar het aanbod aan LO2 op scholen

In het najaar van 2005 deed het lectoraat 'Bewegen en gedragsbeïnvloeding' van de Christelijke Hogeschool Windesheim (onderzoeksters Gerie ten Brinke en Janna Deelstra) in opdracht van de KVLO een onderzoek naar het aanbod aan LO2 op scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland.

De KVLO was geïnteresseerd in twee hoofdvragen:

- Welke belemmeringen zijn er en welke randvoorwaarden zijn nodig om LO2 op meer scholen ingevoerd te krijgen?
- Wat is de kwaliteit van de LO2-programma's op scholen nu? Die laatste vraag is ingegeven door de al eerder (o.a. in eerdere vakdossiers LO) gedane constatering dat die kwaliteit nogal uiteen loopt en dat het wenselijk zou zijn om daar meer eenheid in te krijgen.

Wij hebben de voorlopige resultaten van dat onderzoek mogen gebruiken en samengevat. In nr. 6 van 2006 van dit blad krijgt u een uitgebreidere toelichting op dat onderzoek van de onderzoeksters zelf. Op de LO2-studiedag worden de uitkomsten ook gepresenteerd. Zonder ze het gras voor de voeten weg te willen maaien, vatten we hier heel in het kort samen wat het onderzoek opleverde.

Het onderzoek heeft een aantal belangrijke zaken blootgelegd. Ten eerste hebben we nu meer zicht op de factoren die de invoering van LO2 op scholen bevorderen of juist belemmeren. Het onderzoek leverde ten aanzien van deze factoren overigens geen schokkende nieuwe inzichten op.

Ten tweede blijkt uit het onderzoek dat zowel docenten als leerlingen positief zijn over de actuele kwaliteit van LO2. Weliswaar verschillen zij hier en daar wel over bepaalde onderwerpen (belang, plaats en diepgang van kennis en theorie, mate waarin binnen LO2 zelfstandig leren wordt bevorderd, het belang van reflecteren en van praktische bewegingsvaardigheden), over het geheel zijn ze positief. Ook leert het onderzoek dat toetsen en beoordelen en de plaats van kennis en theorie binnen het programma LO2 voor verbetering vatbaar zijn. LO2 wordt tenslotte door iedereen wel als duidelijk anders ervaren dan LO1.

Eric Swinkels legt uit

LO2 ALS PROFIELKEUZEVAK IN HET PROFIEL NG

Vraagstelling

In de discussie over de herziening van de tweede fase havo/vwo per 2007 werd op zeker moment ook gesproken over de vraag welke vakken dan profielkeuzevak zouden kunnen worden. LO2 was één van de alternatieve profielkeuzevakken binnen het profiel N&G waar toen over werd gesproken. De Minister liet een Profielcommissie N&G adviseren over die keuze, die politiek omstreden was. Als voorstander van de mogelijkheid om LO2 als profielkeuzevak binnen N&G te kiezen, voerde de KVLO een onderzoek uit naar de mate waarin relevante vervolgopleidingen het wenselijk achtten om LO2 juist binnen het profiel NG een plek te geven. De profielcommissie N&G heeft in haar kortetermijnadvies inmiddels negatief geadviseerd over de mogelijkheid om LO2 als profielkeuzevak binnen N&G te kiezen. Desondanks hebben we de resultaten van dat onderzoek opgenomen in het vakdossier.

Resultaten

De KVLO stelde aan alle opleidingen dezelfde twee vragen:

- 1 Denkt u dat het profielkeuzevak LO2 een zinvol vak is voor havo- en vwo-leerlingen die een (para)medische studie willen gaan volgen? Kunt u uw antwoord beargumenteren?
- 2 Is kennis omtrent het bewegen van belang voor uw beroepsuitoefening? Wilt u uw antwoord kort toelichten?

Samengevat luiden de antwoorden als volgt:

Men is overwegend van oordeel dat LO2 een zeer zinvol keuzevak is voor leerlingen die van plan zijn om door te stromen naar vervolgopleidingen in de (para)medische sector of naar opleidingen waarin leiding geven aan bewegen een belangrijke rol speelt. De argumentatie voor deze keuze gaat in twee richtingen. Enerzijds dat niet genoeg aandacht gevraagd kan worden voor de relatie tussen bewegen en gezondheid. Kennis op het gebied van (sport)inspanning en bewegen wordt uiterst relevant geacht voor de beroepsuitoefening in deze sectoren van de samenleving, en voorkennis daarvan is gunstig voor de kansen om de betreffende opleidingen met succes te kunnen afronden. Wel pleitten de bevrageden voor zorgvuldige afstemming en dwarsverbanden met de andere vakken binnen het profiel

N&G. In de praktijk gebeurt dat op scholen hier en daar al wel als LO2 wordt betrokken bij het profielwerkstuk.

Anderzijds is de redenering dat de wijze waarop in LO2 kennis over het reguleren van bewegen in verband wordt gebracht met de handelingspraktijk daarvan niet alleen veel relevanter is dan 'pure' kennis alleen, maar voor leerlingen ook leidt tot veel aantrekkelijker onderwijs. Kennis over diverse aspecten van bewegen en gezondheid wordt zeer relevant geacht, maar dat wordt versterkt door de relatie met de praktijk. Je hebt er op die manier veel meer aan en het maakt school nog leuker ook.

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Met ingang van 2007 verandert er inhoudelijk niet zo heel veel voor LO2. De studielast wordt ruimer, de examenprogramma's voor havo en vwo groeien naar elkaar toe terwijl de accentverschillen tussen havo en vwo duidelijker worden. En het aantal scholen dat LO2 aanbiedt of wil aanbieden groeit langzaam maar zeker.

Alles overziende menen wij dat er in brede kring positief gedacht wordt over LO2, dat het enthousiasme groot is en dat het voor leerlingen wenselijk zou zijn dat LO2 op meer scholen aangeboden gaat worden. Onze indruk is dat er wat dat betreft wel het nodige beweegt.

Aan de andere kant blijkt, nu we na een aantal ontwikkeljaren eens wat dieper naar de kwaliteit van LO2 kijken, dat er inhoudelijk nog wel wat te verbeteren valt. Met name de theoretische component binnen LO2 blijkt een lastig te kraken noot en docenten worstelen ook met toetsen en beoordelen, zeker als het gaat om het maken van een strak en helder onderscheid tussen havo- en vwo-niveau.

Tijdens het panelgesprek op 7 december 2005 in Zwolle over het onderzoek naar LO2 merkte één van de aanwezige docenten in dat verband echter wel op dat 'andere vakken daar al vijftig jaar ervaring mee hebben'. Ofwel, LO2 is officieel nog maar zes jaar oud, dus de verwachtingen moeten ook niet meteen te hoog gespannen zijn. Dat lijkt ons terecht. Het algemene beeld is positief, langzamerhand wordt duidelijk welke aspecten echt lastig zijn en daar moeten we als vakwereld de komende tijd mee aan de slag. Onze ervaring is dat dat ook voor docenten volstrekt helder is. Samen aan de slag dus.

Het vakdossier 2005 voor LO2 is te downloaden van www.slo.nl / voortgezet onderwijs / vakken / bewegingsonderwijs en sport / achtergrondinformatie, maar ook van www.gymleraren.nl / downloads.

Over de auteurs

Eric Swinkels is projectmedewerker bewegingsonderwijs en sport VO bij de SLO en werkt als docent LO op SG Twickel in Hengelo.

Berend Brouwer is projectleider bewegingsonderwijs en sport VO bij de SLO.

CORRESPONDENTIE: b.brouwer@slo.nl

Research Methodology for Sport and Exercise Science

Auteur: Herbert Haag (ed)
Hofmann Verlag (2005)

Methodologie en statistiek. Over het algemeen niet het onderwerp waar studenten in de hoek van de sport erg warm voor lopen. Daarom is het toe te juichen dat er boe-

ken verschijnen die specifiek voor deze groep studenten de vaak als taai en saai beschouwde stof behandelen. Helaas is het eerste wat opvalt wanneer je 'Research Methodology for Sport and Exercise Science' openslaat, dat het er allemaal nogal droog en saai uitziet. Geen kleuren, veel tekst, en hier en daar een tabel. In de inleiding beschrijft de redacteur van het boek, de Duitse emeritus-hoogleraar Herbert Haag, dat zijn boek zich onderscheidt van de 'concurrentie' doordat ook de basisconcepten van (sport)wetenschap en bijbehorende terminologie worden behandeld. Helaas maakt die inclusie het boek er niet aantrekkelijk op voor de argeloze lezer. Hetzelfde geldt voor

het op plaatsen gebrekkige Engels, waaraan is af te zien dat we hier met een 'non-native speaker' te maken hebben. Vanaf hoofdstuk vier, waar andere auteurs hun bijdragen hebben geleverd, is de tekst beter geschreven, maar een belangrijk manco blijft het gebrek aan voorbeelden uit de sport. Juist dat soort voorbeelden kunnen de stof wat aantrekkelijker maken. Alleen onze landgenoot prof. Jos Twisk weet in zijn hoofdstuk aansprekende onderzoeksonderwerpen te verwerken. Een positief punt dat vermeld moet worden is dat er in het boek ook ruimte is voor 'hermeneutische' methoden, dus op woorden gebaseerde gegevens (zoals interviews en vragenlijsten). De statistische testen die

worden besproken zijn echter een zeer beperkte selectie (correlatie, variantie-analyse en t-testen), en het ontbreken van een index maakt het er niet gemakkelijker op achteraf nog eens een test op te zoeken. Al met al een gemiste kans. Alternatieven op dit gebied: *Research Methods in Physical Activity* van Jerry R. Thomas, Jack K. Nelson, Stephen J. Silverman, of het met name op de statistiek gerichte *Statistics in Kinesiology* van William J. Vincent. Op internet is op de Sportscience-website ook een uitgebreid statistisch overzicht te vinden:

<http://www.sportsci.org/resource/stats/index.html>

Lars Borghouts.

In memoriam Jan Audenaerde, 1931 - 2006

Graag wil ik stilstaan bij het overlijden van Johannes Hendrikus Maria Audenaerde. Jan is geboren op 15 augustus 1931 in Ginneken en Bavel, en overleden op woensdag 22 februari 2006 in het verpleeghuis Elisabeth in Goirle. Stilstaan bij de persoon die hij was en de betekenis die hij heeft gehad voor ons vakgebied.

Rust en bezieling

Binnen Thomas was Jan de rustgevende en bezielende factor. Hij heeft jaren deeltijd gemaakt van het bestuur; eerst lid, later secretaris als opvolger van Gerard Hagemans, en weer later voorzitter als opvolger van Noud Vriens. Het was in de tijd dat de ontwikkelingen naar één grote vereniging voor de lichamelijke opvoeding in Nederland echt vorm gingen krijgen. Na jaren van praten en onderhandelen is die ene vereniging de Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding, de KVLO, er gekomen. Jan heeft daar een wezenlijke bijdrage aan geleverd. Vanaf 1987 zijn de KNVLO en Thomas van Aquino gefuseerd. Thomas heeft vanaf dat moment de positie gekregen van katholieke groepering, een niet onbelangrijke voorwaarde door Jan met verve ingebracht en verdedigd.

In oktober 1989 verandert zijn leven en dat van zijn gezin ingrijpend. Jan wordt getroffen door een hersenbloeding. Motoriek en spraak zijn vanaf dat moment beperkt. Niet gemakkelijk voor hem en de personen die hem lief zijn. Na jaren thuis verzorgd te zijn, is Jan verhuisd naar het verpleeghuis in Goirle. Daar is hij ook gestorven.

Dank en respect

Het is vanuit dank en respect dat ik bij zijn overlijden stilsta. Dankbaar om wie Jan was en wat hij gedaan heeft en daardoor betekend heeft voor Thomas en het ontstaan van de KVLO. Jan was een man uit één stuk. Een man die leefde vanuit een zoekend geloven vanuit de wetenschap dat hij niet zonder zou kunnen. Hij moet daarin zwaar op de proef zijn gesteld gedurende de laatste zestien jaar. Jan was voor velen een voorbeeld: secuur, plezierig in de omgang en vertrouwengevend. Ook ik heb hem als vriend leren kennen en dat heeft mij goed gedaan. Graag wens ik de familie veel sterkte.

In naam van KVLO/Thomas, Henk van der Loo

HOEZO SPORTMINDED?!

‘Wat een paradijs!’, dacht ik toen ik werd aangenomen op het Prisma Graaf Engelbrecht College in Breda. Wat een geweldige accommodatie en wat een geweldige mogelijkheden voor een docent lichamelijke opvoeding: sportklassen, topsportbeleid, LO2 op het havo en vwo en plannen voor LO2 op het vmbo! Een enthousiast verhaal over werken op een sportactieve school. Door: Yvette van Herwijnen en Alien Zonnenberg

De school is erg sportminded en onderscheidt zich juist van andere scholen door het sportieve karakter. Sinds 2000-2001 zijn er op school sportklassen. De sportklassen kunnen worden gevolgd tot en met het derde leerjaar. De leerlingen die zich aanmelden voor de sportklassen krijgen naast de normale drie uur, die iedereen krijgt, nog drie uur extra per week. Het bewegen en het kennismaken met veel verschillende sporten staat centraal. Zo behandelen we in blokken van vier weken steeds een andere sport.

MAAR WAT DAARNA?

Als leerlingen de drie jaar sportklas hebben afgerond moeten we ze toch een vervolg aanbieden... Het antwoord is eigenlijk voor de hand liggend: LO2 in de tweede fase! We zijn een paar jaar geleden begonnen met LO2 voor havo en vwo. Van LO2 op het vmbo was toen nog geen sprake. Afgelopen jaar konden we dan eindelijk ook met LO2 op het vmbo(tl) aan de gang. We zijn met toestemming van OCW als pilotschool begonnen en... het werkt! Met name vanuit de sportklassen is de doorstroom voor onze leerlingen aantrekkelijk. Het slaat erg aan en de motivatie is groot.

WAT HOUDT LO2 OP HET VMBO OP ONZE SCHOOL IN?

De LO2-leerlingen van 3 vmbo krijgen naast de twee uur gym, en twee uur sportklas nu ook twee uur LO2. De twee uur sport-

FOTO: YVETTE HERWIJNEN

klas worden ook ingevuld als een onderdeel van het LO2-programma. Het programma is dus aangepast op de eindtermen van LO2. Tijdens de sportklasuren worden er onderdelen voor LO2 afgesloten. Tijdens deze uren staat met name het bewegen (verbreding en verdieping) centraal. Tijdens de LO2-uren behandelen we de theorie, vooral gekoppeld aan de praktijk.

MIJN ERVARINGEN

We zijn begonnen met 30 leerlingen waarvan er inmiddels vier zijn afgevallen. Het is voor de leerlingen wennen om theorie, praktische opdrachten, verslagen, examentoetsen, enzovoort te moeten doen. De informatie naar de leerlingen moet dus uitgebreid zijn zodat ze weten wat LO2 inhoudt, wat ze kunnen verwachten en wat er van hen verwacht wordt. Tevens is soms nog zoeken wat je van de leerlingen kan vragen zowel praktisch als theoretisch. Overschat ik de leerlingen niet? Vraag ik niet teveel van ze? Dit is iets wat uit ervaring en overleg met andere pilotscholen zal moeten blijken. Het beoordelen blijft een aandachtspunt. Beoordeel ik puur de bewegingsvaardigheid of neem ik de inzet/werkhouding mee in de eindbeoordeling? Bij LO2 mag je meer van de leerlingen verwachten en het is een examenvak dat meetelt dus er kunnen onvoldoendes worden gegeven. Daarnaast is het aandeel in het proces misschien wel net zo belangrijk of zelfs belangrijker. Moet ik nu het product, het proces of beide beoordelen? Moet dat één cijfer worden of beoordeel ik dit apart? In welke verhouding beoordeel ik het proces en product?

Vak: Lichamelijke Opvoeding 2

afdeling: vmbo

Programma van toetsing en afsluiting klas 3

per.	wknr.	stofomschrijving	toets-soort en nummer	toetsvorm	tijd	beoordeling	gewicht jaarcijfer	gewicht schoolexamen	resultaat
1	3	Sportautobiografie en toekomstoriëntatie	HA1	S		v/g	1	1	
	6	Observatie training	PO2.1	S		Cijfer	1	1	
	8	Softbal	PO1.1a	P	100 min	C	1	1	
2	2-8	Lesgeven Periode 1 en 2	PO2.2a	S	30 min	C	1	1	
	4	Bewegen op muziek (sportschool)	PO1.2a	P	50 min	C	1	1	
	9	Trainings- en bewegingsleer (fitness)	ET1	S	50 min	C	1	1	
3	4	Turnen (acrogym)	PO1.4a	P	100 min	C	1	1	
	8	Zelfverdediging	PO1.3	P	50 min	C	1	1	
4	2-8	Lesgeven Periode 3 en 4	PO2.2b	P	30 min	C	1	1	
	6	Snuffelstage Periode 3 en 4	PO3	S		C	1	1	
	7	Atletiek (estafette)	PO1.5a	P	50 min	C	1	1	
	8	Atletiek (sprint)	PO1.5b	P	50 min	C	1	1	

Genoeg om nog over na te denken. Na elke periode denk ik weer... 'het moet beter kunnen!'

Het ontwikkelen van de lesstof, het programma maken, aanpassen en verbeteren is voor mij een grote uitdaging. Wanneer ik mijn leerlingen een toernooi zie organiseren en begeleiden ben ik niet de enige die trots is maar ook zij 'groeien' enorm van dit soort activiteiten. Het is geweldig om te mogen werken met enthousiaste, gemotiveerde leerlingen. Ze iets bij te brengen over de manier van lesgeven, organiseren, begeleiden, gezondheid, enz. Dit beschouw ik zeker als meerwaarde voor mijn vak en daarom zie ik mijn school toch wel een beetje als een 'paradijsje'.

VERSLAG VAN EEN BEZOEK AAN HET PRISMA GRAAF ENGELBRECHT COLLEGE (door: Alien Zonnenberg)

Op 12 oktober bracht ik een bezoek aan de school. De enthousiaste verhalen van Yvette leken mij reden genoeg om dit mee te maken en daarnaast wat dieper in te gaan op het programma wat ze heeft gemaakt en de ervaringen te horen van de leerlingen. In de pauze vertelde Yvette dat een aantal leerlingen van het afgelopen examenjaar de toelatingstest op het CIOS hebben gedaan. Naast bewegingsvaardigheden zijn lesgeven

en studiehouding punten van aandacht tijdens de test.

Overleg met het CIOS heeft ertoe geleid dat onder andere leren lesgeven een grotere plaats in het curriculum is gaan innemen.

Het programma van toetsing en afsluiting ontwikkelen is de startfase van het invoeren van LO2. Uitgaande van de eindtermen LO2 vmbo. (Zie voorbeeld PTA klas 3.) Ter aanvulling; het is ook handig om per eindterm LO2 aan te geven waar dit in het PTA naar voren komt.

In een reader voor de leerlingen staat helder beschreven wat er van ze verwacht wordt. In de les die ik bijwoon staat het eigen lesgeven aan medeleerlingen centraal en de lesgevers van die dag leveren hun voorbereiding in. Het is duidelijk merkbaar dat de groep gewend is om zelfstandig te werken. Na een speluitleg van matbal duurt het niet lang of er wordt goed en actief gespeeld op twee speelhelften. Marco, een geblesseerde leerling, heeft een beoordelingsformulier in zijn hand en maakt daarop aantekeningen. Marco wil later iets met sport gaan doen, liefst voetbal. Het zelf lesgeven vindt hij minder leuk dan zelf les krijgen.

Veel aandacht wordt besteed aan het evalueren van het zelfstandig lesgeven. Leerlingen zijn actief in het mee bedenken

van oplossingen. Die informatie staat in hun reader, maar juist de praktische herhaling werpt haar vruchten af.

In de reader staan de volgende aandachtspunten voor het lesgeven:

Waar moet je op letten?

- je **OPSTELLING** ten opzichte van de groep (zorg dat iedereen jou ziet)
Voorbeeld: X (leraar)
xxxxxxx (leerlingen)
- de **OPSTELLING** van de leerlingen (zorg dat jij iedereen ziet, laat bijvoorbeeld de leerlingen zitten)
- zorg dat je de **AANDACHT** hebt (handen klappen, fluiten, roepen, praat richting de groep, enz.)
- gebruik je **STEM** (luid, duidelijk, rustig praten)
- jouw **VOORBEELD**/het voordoen/het voor laten doen (vertellen en voordoen)
- **CONTROLE** op het goed uitoefenen van de oefening zoals jij het hebt uitgelegd (wijs leerlingen erop als ze de oefening niet goed doen; maar geef ze ook een compliment als het wel goed gaat)
- **AFWISSELING** in stof/oefeningen (niet teveel oefeningen maar wel variëren)
- gebruik van **MATERIAAL** (vooraf klaarleggen en zeg wat ze ermee moeten doen of juist niet mogen doen)
- gebruik van de **RUIMTE** (het veld/de zaal) (niet te dicht op elkaar/niet te ver uit elkaar)
- **BEWEGEN** van de leerlingen (op de plaats, kriskras door elkaar, in een rij, achter elkaar, met pionnen, enz.).

De lesgevers worden beoordeeld aan de hand van een beoordelingsformulier, waarbij zowel de docent als de leerlingen ingezet worden.

Marlies (3-vmbo tl) vindt het zelf lesgeven, in tegenstelling tot Marco, juist leuk. Ze doet dit al bij de turnclub maar in de

eigen groep is het moeilijker. Er zitten ook wat vervelende jongens in de groep die elkaar gaan opstoken. Toch leer je er veel van en ook van de lessen die de andere leerlingen aan elkaar geven.

ERVARINGEN VAN LEERLINGEN

Majken en Nienke uit het vierde leerjaar hebben even tijd voor een gesprekje. Ze hebben zes uur in de week LO, waarvan vier uur bestaat uit LO2. Allebei willen ze verder met sport in hun latere beroep. Nienke doet nu aan handbal en streetdance en Majken doet aan triatlon. De lessen LO2 verschillen van LO in die zin dat er hele andere sporten worden gedaan. Je gaat veel dieper op de stof in met behulp van een reader met theorieachtergronden per periode. Ook wordt de informatie getoetst en moet je leren lesgeven. Dit jaar hebben ze een presentatie gemaakt over het onderwerp Voeding en Sport. Het lesgeven doe je iedere periode een half uur voor je eigen klas. De groep is moeilijk stil te krijgen, het is een drukke klas en een aantal wil het liefst iedere dag voetbal. In het derde leerjaar geef je les in je eigen sport, maar dit jaar in een onbekende sport. Dan moet je veel meer aan voorbereiding doen en opzoeken wat bijvoorbeeld de spelregels zijn. In de beoordeling voor LO2 telt ook het coachen mee, bijvoorbeeld elkaar aanwijzingen en tips geven bij het leren speerwerpen. Dit wordt een combinatiecijfer van techniek en afstand en elkaar begeleiden. Ook binnen LO2 is er een uitgebreid SOK (sportoriëntatie en -keuze) programma.

De leerlingen doen ook een stage met bijvoorbeeld de volgende opdrachten: begeleiden van een sportdag van een basisschool, voorbereiden en organiseren van 'sporttoernooi', een kennismakings/toelatingsmiddag voor de sportklassen, training bezoeken van een hockeyteam en er zijn ook maatschappelijke stages in ontwikkeling bijvoorbeeld tijdens de Bredalympics.

NETWERK PILOTSCHOLEN LO2

Alle pilotscholen voor LO2 vmbo komen regelmatig samen in een netwerk in Zeist dat door de SLO en KVLO wordt begeleid. Het is een plaats voor uitwisseling van programma's en het bevragen van elkaar. En waar ervaringen worden gedeeld en men elkaar op de hoogte kan houden van de ontwikkelingen die er zijn.

Het examenprogramma LO2 vmbo is in een Veldadviesbijeenkomst geëvalueerd.

De stand van zaken: het pilotproject is afgerond, de pilotscholen hebben tijdens de VALO- (Veld Advies Lichamelijke Opvoeding) bijeenkomst het programma goed geëvalueerd en de maatschappelijke instanties waaronder het NOC*NSF en NISB hebben hun reacties gegeven. In de toetsparagraaf is een wijziging aangebracht ten aanzien van het examendossier; dit heeft nu een verplicht karakter. En de verhouding theorie en praktijk is nu niet meer aan vaste percentages gebonden. In de voorlichtingsbrochure zullen een aantal voorbeelden van PTA's worden uitgewerkt.

ZELF LESGEVEN / Beoordelingsformulier			
Naam:		Datum:	
Klas:		Aantal leerlingen:	
		Maximale score	Feitelijke score
Opmerkingen			
(Les)voorbereiding			
1	op tijd inleveren	6	
2	volledig: doelstelling, opbouw, planning, organisatie, aanwijzingen	10	
3	verzorging	4	
Uitvoering			
4	op tijd materiaal aanwezig/opbouwen	6	
5	duidelijkheid uitleg (stem, houding, voorbeeld)	10	
6	opstelling t.o.v. de groep	5	
7	aandacht vragen/krijgen	5	
8	tempo/intensiteit	8	
9	technische correcties uitvoering (individueel/klas)	6	
10	gedragscorrecties (individueel/klas)	4	
11	organisatie wat betreft het materiaal	6	
12	veiligheid/respect	6	
13	leerresultaat	4	
Evaluatie			
14	op tijd en verzorgd ingeleverd	4	
15	(zelf)kritische houding: wat ging er bij jezelf goed/fout tijdens het lesgeven?	8	
16	hoe kan ik mezelf verbeteren/wat zal ik in het vervolg anders doen?	8	
Eindtotaal		100	
Dingen die zijn opgevallen/verbeter-, aandachtspunten:			Beoordeling

NETWERK VOLGSCHOLEN LO2 VMBO

Ook voor de scholen die komend cursusjaar nieuw willen starten zal een netwerk worden georganiseerd. Het advies luidt dat scholen dit niet op eigen verantwoordelijkheid moeten doen en het programma gaan invoeren vooruitlopend op de regelgeving. Binnen OCW is een procedure gestart om LO2 in het examenbesluit op te nemen. Dit kost echter de nodige tijd en er is nog geen zekerheid dat de officiële regelgeving in augustus 2006 gewijzigd is. Een alternatief is dat de scholen LO2 (voorlopig) gaan aanbieden als zevende vak in GL en TL en als achtste vak in BBL en KBL. Het voordeel is dat vaksecties alvast kunnen voorbereiden en proefdraaien aangezien het ont-

wikkelwerk toch een tijdrovende klus blijkt te zijn. In het netwerk waar uitwisseling plaatsvindt wordt door het systeem van halen én brengen van informatie het ontwikkelen een uitdagende en stimulerende bezigheid.

Voor deelname aan het netwerk van startende scholen zal een kostendekkende financiële bijdrage worden gevraagd.

CORRESPONDENTIE:

c.mooij@slo.nl, alien.zonnenberg@kvlo.nl

VOORJAARSVERGADERING 2006

De 144ste Algemene Voorjaarsledenvergadering van de KVLO zal gehouden worden op vrijdag 19 mei op het fraaie landgoed Landgoed Overcinge te Havelte. De afdeling Drenthe, die haar 40 jarig jubileum viert, heeft de organisatie op zich genomen.

Tijdens de openbare vergadering zal Jos Kusters, project-leider van de alliantie 'School en Sport samen sterker' een inleiding verzorgen over dit omvangrijke programma en kan hier in een debat over gediscussieerd worden. De KVLO functioneert als opdrachtnemer voor de programmalijn sportactieve scholen en is daarnaast bij diverse andere programmalijnen betrokken.

Dagindeling

09.45 uur.	Ontvangst Landgoed Overcinge.
10.15 - 12.15 uur	Huishoudelijke Vergadering.
12.15 - 13.45 uur	Aperitief en lunch.
14.00 - 16.00 uur	Openbare Vergadering: 1. Gert van Driel: Opening en Jaarrede. 2. Jos Kusters: Inleiding over 'School en Sport samen sterker'. 3. Debat over de alliantie.
16.00 - 17.00 uur	Borrel.

Als vertegenwoordiger van uw afdeling krijgt u eersteklas treinkosten vergoed en vrijstelling van school.

Voorlopige agenda van de huishoudelijke vergadering

1. Opening.
2. Mededelingen.
3. Notulen Wintervergadering (LO 2, pag. 14 e.v.).
4. Voorstel hoofdbestuur:
  - a) Het hoofdbestuur stelt voor het reglement registratie vast te stellen.
  - b) Het hoofdbestuur stelt voor de huidige financiering voor schoolsport voor 2006 nog te handhaven.
5. Jaarrekening 2005.
6. a) Rekening en verantwoording 2005 (deze is in bezit van de afdelingsbesturen).
  - b) Decharge bestuur.
7. Jaarverslag 2005.

De verkorte versie staat in dit blad. Het volledige jaarverslag is in bezit van de afdelingsbesturen en staat op www.kvlo.nl
KVLO leden kunnen het volledige jaarverslag opvragen bij het bureau.
8. Rondvraag.

Schriftelijke vragen zullen eerst worden behandeld.
9. GO-zaken.
10. Bespreekpunten:
  - a) Regionale positionering.
  - b) De rol van de afdelingen ten aanzien van scholing
11. Sluiting.

OOK BEHOUD KWANTITEIT EN KWALITEIT VMBO

Voor het vmbo zal precies dezelfde regeling gaan gelden als voor havo en vwo. Het gaat om twee gescheiden wettrajecten. Het wettraject onderbouw, waar de regeling voor het vmbo in is opgenomen is al per 1 augustus 2006 van kracht. De regeling voor havo en vwo loopt mee met de wetswijziging Tweede Fase en gaat in per 1 augustus 2007. Voor havo en vwo is volgend schooljaar nog de huidige minimumlessentabel van kracht. Te zijner tijd zullen beide wetswijzigingen in elkaar schuiven tot één bepaling voor zowel vwo, havo als vmbo.

LOBOS

Robert Jan-Janssen, voorzitter van het mbo-SB achterbanberaad bewe- gen is van mening dat een bevoegde leerkracht de lessen gymnastiek van

alle leraarondersteuners bewegings- onderwijs (lobos) op één of meerdere scholen kan begeleiden. Dit zou de oplossing voor schoolbesturen in het primair onderwijs zijn om het bevoegdheidsprobleem op te los- sen, 'want lobossers kunnen als uit- voerders van lessen gymnastiek in- gezet worden', zo betoogt hij in het AOB-blad nr. 5. Het hoofdbestuur van de KVLO acht dit geen goede en zeker geen structurele oplossing. De lobos wordt opgeleid als leraar- ondersteuner en niet om feitelijk zelfstandig les te geven. Deze con- structie zal niet tot de gewenste onderwijskwaliteit leiden. Van de mbo-opgeleiden die momenteel doorstromen naar de ALO om de bevoegdheid alsnog te halen blijkt helaas zelfs 60 % af te vallen. Het hoofdbestuur heeft ernstige beden- kingen bij de te dragen verantwoor- delijkheid van één bevoegde leer-

kracht die meerdere leraaronder- steuners moet aansturen op afstand en de kinderen niet eens kent. Een verkeerde boodschap, want lobos- sers zijn best inzetbaar in en rond het onderwijs maar niet op deze manier. Jan Oosterlee heeft de dis- cussie hierover geopend en schetste in LO 3 hiervoor diverse mogelijk- heden. Waarom vooruitlopen op een met het werkveld nog te ontwik- kelen protocol dat de inzet verant- woord wil reguleren?

GO EN VAKBONDSACTIVITEITEN VRIJGESTELD VAN BTW

De onrust met betrekking tot de BTW-heffing over GO (georganiseerd overleg) en vakbondsfaciliteiten, veroorzaakt door enkele belastings- inspecteurs, is van de baan. Het ministerie van Financiën zal dit rechtzetten. Er vindt dus geen BTW-heffing plaats.

AFDELINGEN

DE NOORDER

Nieuwe secretaris en lid

Mevrouw T. Naber (secretaris), Vreding 20, 9468 GN Annen,

tel.: 059 227 1406, e-mail: t.naber@hccnet.nl

Dhr. J.F. Hak, Leeuwarderstraat 20a, 9718 HX Groningen,

tel.: 050 314 8473, e-mail: Jill00@hotmail.com

TWENTE

Nieuwe secretaris, tevens vervangingsbank

Dhr. J. Leeuw, Ittersbergstraat 22, 7595 AK Weerselo,

tel.: 054 166 1901, e-mail: j.leeuw@hetassink.nl

WEST-BRABANT

Golfclinic

Datum: zaterdag 13 mei

Plaats: Gilze

Kanoën/kajakken

Datum: zaterdag 10 juni

Plaats: Hank (Biesbos)

Taekwondo

Datum: maandag 2 oktober

Plaats: Oosterhout

Dansclinic

Datum: vrijdag 27 oktober

Plaats: Oosterhout

Boksen

Datum: donderdag 8 november

Plaats: Dongen

Skiën/snowboarden

Datum: donderdag 14 december

Plaats: Rucphen

Info voor alle activiteiten: Piet van Dortmont, tel.: 016 245 5670,

e-mail: bondswezen@wanadoo.nl

Brezo Kampen

schoolkleding.nl

Haatlanderdijk 22, 8263 AR Kampen
Tel. 038 - 333 15 35 / Fax 038 - 333 10 91
E-mail: brezo@hetnet.nl / Website: www.brezo.nl

Wintersporten met school?

- > Verzorgde reizen naar alle wintersportlanden
- > Van eenvoudig tot luxe
- > Wintersport als werkweek!
- > Het gehele jaar door
- > Vanaf 15 tot 300 personen
- > Vrijplaatsen voor de begeleiders
- > Aandacht voor al uw wensen
- > Ook voor stedenreizen!
- > 25 jaar ervaring!

Bel vandaag nog: 0341-460812
Internet: www.g2-reizen.nl

G2 REIZEN De Groepsreizen Specialist

HEEFT U ONZE WEBSITES AL GEZOCHT

www.kvlo.nl
www.gymleraren.nl (community lo)
www.gymlessen.nl (vaklokaal digischool)
www.bvenet.nl/~lo-bve
www.schoolensport.nl
www.janluitingfonds.nl

Groepsreizen voor scholen en bedrijven

Maatwerk

www.grevink.nl

Klik op "actie" voor de nieuwste aanbiedingen.
Verstuur uw offerteaanvraag via de homepage

in wintersport

Voor een offerte of brochure bel:
Tel.: 0341-460180
Fax: 0341-431888
e-mail: info@grevink.nl

Stiller Sporten...? Het kan!

- Gehoorverlies
- Oorsuizen
- Hoofdpijn
- Vermoeidheid
- Stemproblemen

zijn het gevolg van lawaai en nagalm in de sportzaal waar u les geeft!

Vraag ons om een vrijblijvend advies, geluidsmetingen en/of een oplossingsvoorstel.

Want uw gehoor moet nog een tijd mee!

Sportzalen met akoestische plafond- en wandpanelen van Ecophon

Biezeveld 3
5531 BX Bladel
Tel.: 0497 - 387 005
Fax: 0497 - 387 528
info@acour.com
www.acour.com

Acour Lawaaibestrijding b.v.
Initiatiefnemer van www.Stille-Sportzaal.nl

ACTIE NIEUW bij SIDIJK

Heeft u iets te vieren ...?
Jubileum, Sportdag of Slotfeest

Wij hebben voor u de materialen
SUPERCOOL ... Click & Go!

Huur nu onze
AIRFUN AANHANGER
met **VIER** artikelen
voor slechts **€ 250**
CLICK & GO

Springkussen of Klimwand
Tumblingbaan of Airvlak
Flikflakker of Creaqbus
Bobslee of Doelschietwand

Bel voor info: 0345-444879
of bel SIDIJK: 0566-625700

SNOWBREAKS.NL
BY ROCKS N RIVERS

Schoolkampen in de sneeuw!

ROCKS 'N RIVERS LEDEBOERSTRAAT 688, 5048 AD TILBURG, NEDERLAND
TEL: 013 4690460, FAX: 013 4690461, E-MAIL: INFO@ROCKS-N-RIVERS.NL
WEBSITE: WWW.ROCKS-N-RIVERS.NL

Professionele coaching- en analysesoftware en de bijbehorende hardware.

Science, géén fiction

Video in de les, Video in mijn les?

Kost mij dat niet te veel tijd? Kunnen leerlingen zelfstandig met video werken?
Hoe oud moet je zijn voor effectieve video feedback? Waarom zou ik dat in mijn lessen doen? Kan ik ook voorbeelden afspelen? Mijn school kan dat nooit betalen!
Kan ik plaatjes en tekeningen over de video heen leggen? Hoef ik nooit meer een tape heen en weer te spoelen? Kan ik elk moment van de les achteraf vastleggen?

Kan ik gelijktijdig opnames maken en afspelen???
Dus ik kan met één leerling kijken terwijl de anderen door oefenen en opgenomen worden...en dát zie ik dan ook? Altijd? Dat geloof ik niet.

siliconCOACH timeWARP 2

Dat is misschien wel handig

Neem contact op.

Distribute Nederland, België en Duitsland: Visualcoach, Karolusgulden 20, 2353TA Leiderdorp
servicelijn: +316 41767989, info@visualcoach.nl, www.visualcoach.nl

WWW.VISUALCOACH.NL